

‘Bouwen aan spreken’

A stylized, abstract illustration of a person's head and shoulders in profile, facing left. The figure is composed of two shades of blue: a lighter blue for the face and neck, and a darker blue for the hair and the background behind the head. The shape is fluid and organic, with no facial features or clothing details.

**Uitgangspunten en bouwstenen voor
spreekvaardigheidslessen bij het
schoolvak Nederlands
bestemd voor de bovenbouw van havo en vwo**

Toelichting op en uitgangspunten van de DOT2-lessenserie: 'Bouwen aan spreken'

Voor u ligt een door het ICLON-Docentenontwikkelteam 2 (DOT2) ontwikkelde lessenserie 'Spreekvaardigheid en feedback' voor de bovenbouw van havo en vwo. Deze lessenserie heet 'Bouwen aan spreken' en bouwt voort op inzichten en de ontwikkelde lessen en materialen van DOT1 in het schooljaar 2017-2018.

Insteek van DOT2

Het DOT2-team, bestaande uit vijf ervaren docenten Nederlands en een vakdidacticus-onderzoeker van het schoolvak Nederlands, werkte in het schooljaar 2018-2019 aan een praktische vertaalslag van actuele wetenschappelijke, vakdidactische en praktijkinzichten naar de spreekvaardigheidslessen in de Nederlandse les.

We wilden in ons team werken aan mogelijke oplossingen voor veelvoorkomende problemen in spreekvaardigheidsonderwijs (Meindersma & Zaalberg, 1989; Gelinck, 2000, Bonset & Braaksma, 2008; Van der Leeuw et al., 2011), zoals hoe je spreekvaardigheid kunt stimuleren in de doorgaans beperkt beschikbare onderwijstijd. We wilden een uitbreiding van de beperkt beschikbare onderwijsmaterialen en spreekoefeningen, werken aan het zelfvertrouwen van onze leerlingen die spreken voor de klas. Tot slot wilden we de toetsing van spreekvaardigheid verbeteren en bijdragen aan de door de Meesterschapsteams geformuleerde doelstelling om onze leerlingen bewust taal- en in ons geval, spreekvaardig te maken (Neijt et al., 2016).

In een achttal kennis- en werksessies werkten we aan een activerende, enthousiasmerende, flexibel in te zetten set aan spreekvaardigheidslessen. Flexibel, omdat we hoopten een verzameling van lessen en lesonderdelen te kunnen opleveren die elke docent Nederlands naar eigen inzicht, zoals met LEGO-blokken, kan rangschikken tot een eigen 'gebouwde' lessenserie, passend bij zijn of haar leerlingen. Lessen, die ons en de leerlingen enerzijds in staat zouden stellen meer zicht te krijgen op de spreekvaardigheid van leerlingen en aan de andere kant de leerlingen in staat zouden stellen zich verder te ontwikkelen. De opbrengsten van DOT1 daagden ons als DOT2 bovendien uit nog beter te kijken naar inhoudelijke aspecten van de spreekvaardigheidslessen én naar de werking van (peer-)feedback in de klas.

De door ons ontwikkelde spreekvaardigheidslessen hebben tot doel de leerlingen te leren hoe zij een goede betogende of beschouwende presentatie kunnen geven, bijvoorbeeld in het kader van een speech, een PWS-presentatie of het debat. Voor de kenmerken van een 'goede presentatie' hebben we ons in eerste instantie gehouden aan de bestaande eindtermen en referentieniveaus.

Bronnen voor het ontwerpproces

Er is weinig bekend over hoe spreekvaardigheid in het voortgezet onderwijs goed kan worden onderwezen. Daarom vormde lopend onderzoek en onderzoek uit aanpalende wetenschapsgebieden voor ons een belangrijke inspiratiebron. Een (inter-)nationale literatuurstudie uit het lopende PhD-onderzoek van Anneke Wurth naar spreekvaardigheid in het voortgezet onderwijs voedde allereerst onze gesprekken over hoe een goede lessenserie spreekvaardigheid eruit zou kunnen zien. We bespraken daarnaast onderwijskundige publicaties over feedback in het onderwijs en raadpleegden Michiel Westenberg, hoogleraar-psycholoog over het thema spreekangst. Ook consulteerden we Jaap de Jong, hoogleraar Journalistiek en Nieuwe Media over de klassieke retorica en we spraken met hoogleraar Taalbeheersing van het Nederlands Ton van Haaften over zijn DOT Argumentatie. Tot slot

bestudeerden en bespraken we de DOT1-materialen en die van andere DOT's Nederlands, zoals die van de DOT Stijl en de DOT Argumentatie.

Naast wetenschappelijke inzichten betrokken we ook eigen 'good practices' bij het nieuwe ontwerp en wat onze eigen leerlingen ons aangaven over spreekvaardigheidsonderwijs. We brachten tijdens het ontwerpproces in kaart hoe zij tegenover het onderdeel spreekvaardigheid stonden, wat ze van spreken in de klas vonden, wat ze al beheersten en wat ze graag zouden willen leren. Ook stelden we een vraag over wat volgens de leerlingen nodig was om een gezond spreekleerklimaat in de klas te creëren. Kortom, wat verwachtten de leerlingen van ons als docenten tijdens dit soort lessen en wat van medeleerlingen? We merkten dat de inbreng van de leerlingen ons hielp bij het uitkiezen van spreekvoorbeelden, bij het aanbrengen van accenten in de leerstof, bij het aansluiten bij de behoeftes van de verschillende klassen. Ook merkten we dat we op basis van deze informatie beter in staat waren toe te werken naar een gezond spreekleerklimaat, om te gaan met de aanwezige spreekspanning en dat we makkelijker rekening konden houden met het startniveau van de leerlingen.

Uitgangspunten lessenserie DOT1+2 en aanvullende inzichten

In het onderstaande schema staan de door ons gekozen, veelal wetenschappelijk ingegeven, uitgangspunten voor de ontworpen lessenserie spreekvaardigheid. Ze gaan sterk uit van het werk van DOT1, maar we hebben er enkele extra inzichten aan toegevoegd.

	Keuzes vanuit de inhoud van de bijeenkomsten en onderzoek naar de praktijk
1	Klein beginnen, stapsgewijs en met regelmaat oefenen <spreekspanning>
2	Iedereen doet mee/ spreekt <iedereen ervaart succes>
3	Directe, concrete en begrijpelijke feedback <met behulp van begrijpelijke criteria>
4	Leren van voorbeelden <van sprekers op televisie, docent én leerlingen>
5	Inhoud van de spreekvaardigheidslessen: structuur, argumentatie, spreekgedrag, stijlmiddelen <3F-4F>
6	Feedbacktraining: feedback geven, ontvangen en gebruiken

Vanuit de kennisbijeenkomsten formuleerden we naast bovenstaande uitgangspunten vijf belangrijke inzichten die ons inziens van belang zijn voor goede lessen spreekvaardigheid. Ze gaan over het leerklimaat, spreekspanning, een inductieve aanpak om tot spreekcriteria te komen, over maatwerk en feedback:

Veel leerlingen voelen zich bij het onderdeel spreekvaardigheid, meer dan bij andere onderdelen van ons vak, zichtbaar en kwetsbaar. Leren spreken voor publiek kan voor leerlingen daarom voelen als een hachelijke onderneming die het liefst ontweken wordt. Voor het onderwijzen van spreekvaardigheid is het daarom extra van belang dat leerlingen regelmatig de mogelijkheid krijgen te oefenen in een (relatief) veilige omgeving, waarin vallen en opstaan, samenwerken en leren van en met elkaar horen bij het leerproces. De docent dient een dergelijk klimaat te scheppen en de verhoogde kwetsbaarheid ook bespreekbaar te maken in de groep.

Spreekspanning kun je door laagdrempelig en regelmatig te oefenen met spreken (kort en in een klein groepje) te lijf gaan. Een veilig groepje is hierbij van belang. Spreekangst is een

bekende sociale angst en daarmee een ander verhaal. Blootstelling aan spreektaken verhoogt bij spreekangstigen juist de angst voor spreken. Psychologen kunnen (de diagnose) spreekangst vaststellen. Voor ons docenten is het lastig in te schatten of er sprake is van spreekspanning of te diagnosticeren spreekangst. Het devies is bij twijfel overleg te hebben met de leerling, de ouders, de mentor en eventueel het Zorgteam. Veel leerlingen kunnen een goede spreekvaardigheid ontwikkelen, maar er is een selecte groep bij wie dit in de schoolcontext niet zomaar mogelijk is.

Samen met de leerlingen nadenken en overleggen over de belangrijkste spreekcriteria bij een spreekopdracht helpt om helder te krijgen wat die criteria nu precies inhouden en welk niveau uiteindelijk beoogd is per criterium. Dit gezamenlijke en ook inductieve proces werkt niet alleen inzicht verhogend, maar werkt mogelijk ook motiverend, omdat leerlingen meer grip krijgen op wat er van ze verwacht wordt en hoe ze hiernaar toe kunnen werken. Voor inspiratie voor dit inductieve proces gebruikten wij een vanuit onderzoek samengestelde feedback- en beoordelingslijst (zie pagina 11).

Een leerling die zijn spreekvaardigheid ontwikkelt, verdient maatwerk. Daag de leerling uit op zijn/haar eigen niveau en nodig de leerling uit zijn/haar eigen probleemgebieden aan te pakken. Dat veronderstelt kennis van het spreekniveau van leerlingen en zijn/haar mogelijke probleemgebieden, zowel bij de docent als bij de leerling zelf. Gekoppeld aan punt 3 gebruikten we oefeningen waarbij leerlingen zichzelf op hun mobiele telefoon moesten opnemen, terugzien en analyseren met behulp van de besproken spreekcriteria. Een paar van ons heeft het digitale feedbackprogramma Pitch2Peer uitgetest om de opgenomen spreekoefeningen (ook) te laten voorzien van peerfeedback.

Feedback kan in hoge mate bijdragen aan de ontwikkeling van vaardigheden en inzicht in eigen kunnen. Onze leerlingen waren verschillend bekend met het formuleren van feedback en het was duidelijk dat binnen onze klassen verschil van mening was over of er goed van (zelf- en peer-) feedback zou kunnen worden geleerd. Om te zorgen voor de juiste randvoorwaarden (zoals een veilig leerklimaat, duidelijke criteria, directe feedback na spreken) vonden wij het van belang om gedurende de serie steeds weer terug te komen op hoe feedback te geven, te ontvangen en weer te gebruiken voor het eigen spreekleerproces. In onze lessen wordt rekening gehouden met wetenschappelijke inzichten rond 'feedback' en 'formative assessment' van wetenschappers zoals Hattie & Timperly (2007), Voerman (2014) en William & Leahy (2017), zie pagina 38 voor enkele praktische inzichten.

Een lessenserie spreekvaardigheid 'bouwen'

Zoals gezegd, is het nadrukkelijk de bedoeling geweest dat de lessen en lesonderdelen als LEGO-blokken te gebruiken zijn. Iedere docent Nederland kan de lesonderdelen op basis van eigen afwegingen selecteren en aanpassen en vervolgens een eigen lessenserie spreekvaardigheid 'bouwen'. De docenten doen er tijdens dit bouwproces wel goed aan om de hierboven staande uitgangspunten en inzichten aldoor naast hun werk te leggen.

De bouwblokken van de lessenserie zijn gericht op verschillende relevante inhoudelijke onderdelen en vaardigheden. De lessen kunnen aaneengesloten, maar ook over meer weken uitgespreid worden uitgevoerd. Als verdieping of meer oefening gewenst is, dan kan elke les worden uitgebreid naar meerdere lessen.

De door ons ontwikkelde serie ziet er in grote lijnen als volgt uit (ontworpen op basis van een les van 40 minuten):

Les	Typering
Les 1	Introductieles: spreekcriteria en korte oefening, <i>feedback- en beoordelingsinstrument</i> ®
Les 2	Houding en stemgebruik en korte oefening
Les 3	Structuur/opbouw en korte oefening
Les 4	Argumentatie en korte oefening
Les 5	Stijlmiddelen en korte oefening
Les 6	Voorbereiden van een presentatie en korte oefening
Les 7	Feedbacktraining: feedback leren geven en ontvangen
Les 8	Presentatie oefenen met feedback (met buddy's)

Spreekvaardigheid op niveau: een ontwikkeld feedback- en beoordelingsinstrument

Bij het ontwikkelen van de lessenserie is uitgegaan van leerlingen met een minimaal startniveau van 2F Spreken (Referentiekader taal en rekenen, 2009). We stellen geen bestaande criterialijsten voor om mee te werken, maar een volledig voor DOT2 door de vakdidacticus-onderzoeker ontwikkeld feedback- en beoordelingsinstrument® dat in aangepaste vorm (op maat) kan worden ingezet in de les, zie pagina 11 voor het instrument en een toelichting voor gebruik. De inductieve wijze van samen met de leerlingen spreekcriteria formuleren en komen tot een soortgelijk instrument zijn ons inziens van belang voor het welslagen van de lessenserie. Tijdens onze lessen hebben we dit nieuwe instrument uitgetoetst en bijgeschaafd.

Feedback en spreekopnames

In bijna elke voorgestelde les wordt spreekvaardigheid geoefend, formuleren leerlingen feedback bij spreekvoorbeelden (op video of in de klas) en/of krijgen leerlingen zelf feedback op hun spreken. We hebben in deze lessenserie gebruik gemaakt van een nieuwe digitale feedbackomgeving, Pitch2Peer, om feedback te organiseren buiten de lestijd om. We werkten daarbij ook met mobieltjes tijdens de lessen om korte spreekoefeningen op te nemen en direct te laten voorzien van feedback (zelfevaluatie of peerfeedback).

Evaluatie en toekomst van de lessenserie 'Bouwen aan spreken'

Na het uitproberen van de DOT2-lessenserie in onze praktijk en de evaluatie ervan hebben we de lessenserie aangescherpt. We zijn samen met veel van onze leerlingen gunstig gestemd over wat de ontwikkelde lessenserie kan betekenen voor ons spreekvaardigheidsonderwijs en hopen dat het publiceren ervan ook u in staat stelt er uw voordeel mee te doen. De opbrengsten waren tot nu toe dat de leerlingen het doorgaans waardeerden om samen korte spreekoefeningen te doen en feedback aan elkaar te geven en te ontvangen. Ook vonden leerlingen het zinnig om een eigen lijst met spreekcriteria vast te kunnen stellen en spreekvoorbeelden te zien en te bespreken in de klas. Wij waren als docenten regelmatig aangenaam verrast over de inzet en de groei die onze leerlingen tijdens de lessen spreekvaardigheid lieten zien en over ons eigen ervaren zicht op hun spreekleerproces.

De aangescherpte en hier voorliggende versie van de lessenserie heet 'Bouwen aan spreken' en zal ook dit schooljaar door ons weer worden gebruikt om de spreekvaardigheid van onze leerlingen te stimuleren en ons onderwijs verder te ontwikkelen. Ons werk houdt dus niet op en graag horen we ook van u hoe de lessen u bevalen. We nodigen u daarom van harte uit om ons hierover te informeren (via mail: j.g.r.wurth@iclon.leidenuniv.nl). Op de HSN in november 2019 zal een afvaardiging van ons team deze lessenserie presenteren met in het oog

springende praktijkervaringen en bevindingen. We zien uit om samen met u hierover in gesprek te gaan!

Ingrid van der Eyk-Persoon (Novum College Voorburg), Sigo Hoekstra (Piter Jelles Leeuwarden), Femke van der Meulen (Adelbert College Wassenaar), Baukje Toren (Stedelijk Lyceum Enschede), Hanneke Wildschut-Broer (Visser 't Hooft Lyceum Leiden), en Anneke Wurth (vakdidacticus-onderzoeker ICLON, Universiteit Leiden)

Inhoudsopgave 'Bouwen aan spreken': (bouwstenen voor) de lessen

Les	Typering	Pagina
Les 1	Introductieles: spreekcriteria en korte oefening, <i>feedback- en beoordelingsinstrument</i> ®	7
Les 2	Houding en stemgebruik en korte oefening	19
Les 3	Structuur/opbouw en korte oefening	26
Les 4	Argumentatie en korte oefening	29
Les 5	Stijlmiddelen en korte oefening	32
Les 6	Vorbereiden van een presentatie en korte oefening	37
Les 7	Feedbacktraining: feedback leren geven en ontvangen	42
Les 8	Presentatie oefenen met feedback (met buddy's)	53
	Filmpjes	55

N.B.

Bij bovengenoemde lesonderdelen dient het volgende in gedachten gehouden te worden:

1. Het aantal en de volgorde van de lessen staan niet vast, al hebben we in bovenstaande opzet wel rekening gehouden met een zekere opbouw van kennis en kunde. Zonder heldere en besproken spreekcriteria wordt het bijvoorbeeld lastig gerichte feedback te geven op spreekoefeningen in de lessen 2 tot en met 8. Les 2 tot en met 7 hebben in het overzicht een tweede, verdiepende les bij zich staan, die kan worden samengesteld uit de aangeboden lesbouwstenen in dit document. We zijn van mening dat het soms van belang is een bepaald thema te verdiepen en/of om er een extra (spreek-)oefening mee te doen, vandaar de extra suggesties in het voorgestelde lesmateriaal. De docent zal zelf moeten bepalen of in zijn/haar situatie met een klas een bepaalde verdieping of extra oefening benodigd is.
2. We kunnen ons voorstellen dat het wenselijk is om de feedbackles (7) flink naar voren te verschuiven. Dit is bijvoorbeeld het geval als een relatief onveilig leerklimaat daar om vraagt of als je snel zou willen starten met het inzetten van peerfeedback.
3. Sommige bouwstenen in dit document lijken sterk op of zijn zelfs hetzelfde als DOT1-lesonderdelen. Dat komt, omdat DOT2 direct voortbouwt op het werk van DOT1. In dit document is zichtbaar gemaakt, wanneer een bouwsteen sterk voortbouwt op óf rechtstreeks uit het DOT1-materiaal komt.

Les 1 Introductieles: spreekcriteria en korte oefening(en); Feedback- en beoordelingsinstrument

'De start: hoe presenteert je?' (Doorontwikkeld vanuit DOT1-materiaal)

1. Naam docent/klas:
2. Datum/lesuur:
3. Inhoud les: Voorbeeld(en) sprekers / criterialijst spreken
4. Beginsituatie lessenserie (alleen invullen voor les 1): Deze lessenserie bestaat uit negen lessen, waarbij de volgende punten van belang zijn voor de start van de lessenserie: We streven naar een veilige sfeer in de klas. Leerlingen gaan voor de eerste keer dit jaar aan de slag met spreekvaardigheid in de bovenbouw. Er zullen verschillen tussen leerlingen zijn qua niveau en ervaren behagen/onbehagen waar de docent rekening mee dient te houden. - Leerlingen hebben in voorgaande jaren wel eens gepresenteerd: individueel, in duo's en in groepjes. - Criteria voor presenteren zijn in voorgaande jaren wel besproken, maar zijn naar verwachting nog niet heel helder voor leerlingen. - Leerlingen hebben elkaar eerder wel eens feedback gegeven, maar zonder vaste structuur of kwaliteitseisen voor het geven van feedback.
5. Beginsituatie les (wat weten en kunnen leerlingen al?): Aanname/ uitgangspunt: leerlingen kunnen allemaal spreken op niveau 2F (SLO, 2009).
6. Leerdoelen (in leerlingentaal: jullie kunnen/weten/..): Jullie kunnen aangeven waar een goede presentatie aan moet voldoen. Jullie kunnen aangeven aan welke van de criteria jullie goed / een beetje kunnen voldoen en aan welke criteria jullie willen werken. Jullie kunnen feedback formuleren voor een spreker aan de hand van een spreekcriterium (is nog niet het hoofddoel, dit lesdoel komt in een andere les nog uitgebreider terug).
7. Te gebruiken materialen: Digibord / toegang tot video's (af te spelen via internet) / criterialijst spreken
8. Betrokken ontwerpcriteria: Zie einde les.
Bibliografie Pleij, H. (2016, januari 21). <i>Max Havelaar. Een reactie op Christiaan Weijts</i>. Opgehaald van DWDD: https://dewerelddraaitdoor.bnnvara.nl/media/352408 SLO. (2009). <i>Referentiekader taal en rekenen. De referentieniveaus</i>.

Uitgangspunt

Deze les is erop gericht dat leerlingen een eerste idee krijgen van wat er allemaal komt kijken bij een presentatie in de bovenbouw. Op inductieve wijze worden spreekcriteria geëxpliciteerd en beschreven tijdens besprekingen van spreekvoorbeelden.

Klassenopstelling: Groepen van vier leerlingen

Gesuggereerde tijd bij de lesonderdelen: onze ervaring leert dat deze les in de ene klas goed binnen deze tijdsinschatting is uit te voeren, terwijl andere klassen meer tijd nodig hebben. Het

is daarom van belang zelf goed in te schatten wat de beoogde klas aan tijd nodig heeft en aan kan. Liever iets te ruim de tijd inschatten, dan te krap, in het kader van een goed begin is het halve werk.

1. Introductie: voorkennis activeren *2 minuten*

Opdracht

De leerlingen noteren allemaal de naam van één spreker (cabaretier, docent, bekende etc.) die zij goed vinden. Ze noteren tevens in enkele steekwoorden waarom zij de spreker goed vinden. Hiervoor krijgen de leerlingen 2 minuten.

2.

Introductie spreekcriterialijst *3 minuten*

Opdracht

De docent introduceert de 'criterialijst spreken' op het digibord. Hij/zij legt uit dat er samen een lijst wordt gemaakt waarmee de komende lessen geoefend zal worden. Leerlingen kunnen nu al enkele punten aandragen voor de criteria. Er is de mogelijkheid om gedifferentieerd te werken met de criterialijst. In dat geval noteren de leerlingen zowel punten die voor de hele klas moeten gelden, maar noteren zij ook nog individuele aandachtspunten. Achteraan deze lesbrief is een lijst die verder aangevuld kan worden. Ter verduidelijking staat er al één voorbeeld in.

NB. Als onderlegger voor deze les gebruikt de docent het ontwikkelde DOT2-feedback- en beoordelingsformulier (pagina 11 voor het formulier en de toelichting voor gebruik). Mocht het klassengesprek stilvallen en/of er ontbreekt in de ogen van de docent een belangrijk criterium in het gesprek, dan kan de docent dit criterium voorleggen aan de leerlingen. Verder is het de kunst vooral de leerlingen hier aan het werk te laten zijn en met spreekcriteria te komen die je als docent met ze indeelt in de gegeven categorieën.

3. Eerste voorbeeld: wat doet Herman Pleij? *10 minuten*

Opdracht

De leerlingen kijken naar een deel van het fragment waarin Herman Pleij in DWDD vertelt over Max Havelaar (fragment start op 0:45 en kan gestopt worden op 5:00).

Na het kijken schrijven de leerlingen op wat hen opviel bij de presentatie van Herman Pleij. Dit formuleren ze als volgt: 'Ik zie ... / Ik hoor ... /'. Daarnaast noteren ze ook wat het effect is op luisteraars/kijkers.

Let op: De docent kondigt het fragment kort aan. Herman Pleij legt uit waarom hij vindt dat Max Havelaar op de leeslijsten van middelbare scholen moet staan. Hij vertelt hierover naar aanleiding van een stuk van Christiaan Weijts die vond dat de verplichte leeslijsten niet meer van deze tijd zijn.

Waarom dit fragment? In dit fragment kan onder andere aandacht aan de volgende punten worden geschonken:

- Enthousiasme van de spreker
- De 'aanval' op Christiaan Weijts
- De houding (vooral het gebruik van de handen)
- Het oogcontact met het publiek

- De opbouw van het verhaal (is het te volgen?)
- De overtuigingskracht (is de spreker overtuigend?)

Of de bovengenoemde punten positief of negatief worden ervaren, is aan de luisteraar/kijker. Hierover kan discussie gevoerd worden met de leerlingen. Tevens is er de mogelijkheid om bij dit onderdeel te discussiëren over het ontvangen van kritiek: hoe zou Herman Pleij reageren op de feedback?

4. Start criterialijst 5 minuten

Opdracht

De video van Herman Pleij wordt nabesproken. De docent opent de criterialijst, een werkdocument, op de computer en projecteert deze op het smartboard en noteert de punten die de leerlingen aandragen, punten die de leerlingen in de video hebben herkend. In gesprek met de leerlingen worden criteria verhelderd en gestructureerd naar de al aanwezige categorieën.

NB. Dit document is een 'werkdocument' dat enkele lessen zal terugkomen en zich per les zal evolueren. We adviseren om alvast de structuur met categorieën en feedbackkolommen aan te houden van het DOT2- feedback- en beoordelingsformulier, maar te starten met een nagenoeg leeg formulier dat dus gaandeweg de lessenserie wordt ingevuld met de klas.

5. Zelf aan de slag: vertel over jouw hobby 15 minuten

Opdracht

Leerlingen gaan nu zelf een korte presentatie geven met als doel te ervaren wat mogelijk sterk is in het spreken en wat nog aandacht heeft. De leerlingen krijgen 3 minuten de tijd om een presentatie voor te bereiden van 1 minuut waarin zij in kleine groepjes vertellen over hun hobby.

Na 3 minuten presenteert elke leerling in maximaal 1 minuut. Eerst gaan alle vier leerlingen presenteren. Daarna schrijft iedere leerling voor zichzelf één van de besproken spreekcriteria op die hij/zij bij zichzelf als relatief sterk ervaart en één die de leerling graag zou willen verbeteren. De leerlingen helpen elkaar bij het formuleren van deze punten en gebruiken hierbij het werkdocument spreekcriteria (geprojecteerd op het bord).

6. Afronding les 1 5 minuten

Opdracht

Tijdens de nabespreking wordt er nog een keer samen met de leerlingen gekeken naar de criterialijst. Leerlingen kijken naar de lijst en beantwoorden een aantal vragen. 'Waar moet volgens jullie een goede presentatie aan voldoen?' 'Beheers je de criteria goed, een beetje en welke wil/ga je nog leren?' Een antwoord op deze vragen vormen tevens de terugblik op de lesdoelen. De docent legt uit hoe de komende lessen eruit zullen zien.

De volgende uitgangspunten/ ontwerpcriteria komen in deze les voor:

1. Er wordt klein begonnen: leerlingen beginnen met een korte spreektaak over een onderwerp dat dicht bij hun ligt, namelijk hun hobby.
2. Iedere leerling heeft een korte spreektaak. Dit is te realiseren door groepjes te maken, opdat iedereen aan de beurt komt.

3. Hoewel de feedback nog niet geoefend is, wordt de leerlingen al wel gevraagd wat zij zien, wat ze horen en wat voor effect dat heeft.
4. Er wordt begonnen met het voorbeeld van Herman Pleij en daarna zijn de leerlingen ook naar elkaar toe een voorbeeld.

Voorbeeld van een spreekcriterium om het gesprek met de leerlingen op gang te brengen:

Criterium

Oogcontact

Wanneer doe je het goed?

Je hebt constant oogcontact met het publiek voor wie je presenteert.

Feedback-beoordelingsformulier spreken Naam leerling:..... **Zelfevaluatie** van opdracht 1: 'De boekenpitch' (voorbeeldtitel)

Criteria	Wat is hierbij belangrijk?	Observatie: ik zag/hoorde: ..	Effect op mij als publiek is.. (dat ik geïnteresseerd raakte, allerlei vragen kreeg, wat afdwaalde, enz.)	Waardering: ik vond dat ... (duidelijk, passend, logisch, overtuigend, verwarrend, moeilijk te volgen, enz.)	G, V, Z (optioneel)
INHOUD					
Spreekdoel(en)	Duidelijk weergegeven				
- Kennis vh onderwerp	Weet veel, heeft zinnige keuzes gemaakt uit wat hij weet, bouwt voort op bronnen				
Argumentatie	Verscheidene argumenten, passend bij stelling en publiek, logisch gerangschikt, verwijzing naar geraadpleegde bronnen				
OPBOUW					
Structuur	Goed te volgen verhaal (samenhang), maakt gebruik van signaalwoorden en/of labels				
TAALGEBRUIK					
Passend	Bij publiek en boodschap, correcte formuleringen en woordgebruik				

Aantrekkelijk	Gebruik van humor en/of stijlmidde len, zoals beeldspraak, stijlfiguren (retorische vragen, woordspeling, enz.) en uitdrukkingen. Gevarieerd taalgebruik				
PRESENTATIE					
- Houding en gebaren	Ondersteunend aan de boodschap, spreker oogt zelfverzekerd en ontspannen				
Stemgebruik	Verstaanbaarheid: volume, intonatie en articulatie				
Spreekgemak	Vloeiendheid, tempo, herstelt evt. fouten				
Publieksgerichtheid	Oogcontact				
Visuele middelen	Ppt of andere visuele ondersteuning die het verhaal ondersteunt				

Mijn gekozen leerpunten voor de komende lessen spreekvaardigheid zijn:

HOOFDCRITERIUM	Subcriterium	Ik wil leren hoe.., zodat../ Ik wil leren om .., zodat../ Ik ga.. doen, zodat..	Beoogd niveau
..	- ..		
..	- ..		

NB. Twee specifieke leerpunten (subcriteria) uitkiezen is te doen en aan te bevelen.

Ontwerp en onderbouwing van het feedback- en beoordelingsformulier spreken

Bovenstaand formulier met de hoofd- en subcriteria voor spreken is samengesteld vanuit door DOT2-leden (vaak zelf ontwikkelde) meegebrachte beoordelingsformulieren uit de praktijk. Deze formulieren zijn door de vakdidacticus-onderzoeker vergeleken met elkaar en met informatie uit onderstaande bronnen. De hoofd- en subcriteria van het hier bovenstaande formulier zijn product van een vergelijking van alle hier genoemde materialen en bronnen. De indeling in hoofdcriteria, de vierslag, komt ook uit deze vergelijking voort en wordt bovendien ondersteund door wat Braet voorstelt in *Textuur*. Dit formulier is tussentijds voorgelegd aan Jaap de Jong (hoogleraar Journalistiek en Nieuwe Media) en Hans Hulshof (Emeritus Hoogleraar Didactiek van het schoolvak Nederlands) voor feedback op de gekozen criteria, de indeling van de criteria en de gebruiksvriendelijkheid voor wat betreft het belangrijkste doel van het formulier: feedback geven op spreken. Het gaat hier dus om het mogelijk maken van formatieve toetsing, toetsing die is bedoeld om het leerproces in kaart te brengen en vooruit te helpen. Zowel docenten als leerlingen zouden het formulier moeten kunnen gebruiken. Het tweede doel van dit formulier is te komen tot een beoordeling van een spreekprestatie. Nu staat in de laatste kolom nog een G, V en Z (Goed, Voldoende, Zwak), maar het staat de gebruiker vrij om deze kolom naar eigen inzicht aan te passen.

Instructie voor gebruik van het formulier

Dit formulier wordt liefst meerdere malen gebruikt in een lessenserie spreekvaardigheid. Zoals boven het hierboven afgedrukte formulier staat, is dit eerst bedoeld om een zelfevaluatie (spreekopdracht 1) mee te faciliteren. Zo weet de leerlingen waar hij staat en wat zijn belangrijkste leerpunten zijn voor de lessenserie. Daarna past de docent de titel van het formulier aan per opdracht, zodat per spreekopdracht helder kan worden wat de vorderingen zijn en ook wie welke feedback geeft op het spreken van de betreffende leerling. Bij Peerfeedbackopdrachten moet er dus nog een naam extra op het formulier worden ingevuld: die van de feedbackgever. Na elke opdracht wordt onderaan het formulier gereflecteerd door de sprekende leerling: wat heeft hij/zij geleerd en wat is de volgende stap? Dat kan betekenen dat het formulier licht aangepast wordt met bovenaan de twee leerpunten en onderaan ruimte voor: wat heb ik geleerd? Wat moet ik nog leren? Wat zijn mijn volgende stappen?

Inductief komen tot een eigen formulier met spreekcriteria

We gaan zondermeer uit van de vier hoofdcriteria en liefst ook van de omschreven subcriteria. Kolom 1 is dus leidend voor deze DOT2-lessen. We hebben gekozen voor een inductief proces, omdat dit heel leerzaam is voor leerlingen. Door het observeren en bespreken van voorbeelden krijgen ze meer 'grip' op wat bepaalde spreekcriteria inhouden en op wat voor de klas een minimaal niveau per criterium moet zijn. Bovendien voelen ze zich op deze manier ook meer eigenaar van de uiteindelijke criterialijst, het feedback- en beoordelingsformulier.

Tijdens de eerste lessen vindt dit inductieve proces plaats: met de leerlingen worden bij de vaststaande hoofdcriteria en aan de hand van spreekvoorbeelden de subcriteria verwoord (deze haalt de docent dus eerst uit de lijst) en nader gespecificeerd: wat is bijvoorbeeld een

goede houding, hoe ziet dat eruit voor de klas? De docent werkt in het begin dus met lege vakjes in het formulier waar nu de subcriteria en 'Wat is hierbij belangrijk?' staan. In kolom 2 komt hier beknopte informatie te staan als 'reminder' of spiekbriefje voor zowel docent als de leerlingen. De docent mag zich vrij voelen om een eigen draai aan dit proces te geven, eigen focuspunten voor spreken te bepalen. De docent heeft tijdens het inductieve proces een 'geheime agenda' en zal zo nodig leerlingen proberen bij te sturen/ op ideeën te brengen. Invullen met de klas: wat vinden jullie dan belangrijk aan structuur, argumentatie, enz. In dit inductieve proces kunnen subcriteria uiteraard net een andere naam dan wij voorstellen krijgen, terwijl mogelijk wel degelijk hetzelfde wordt bedoeld. Dat is zeker niet erg- de klassenbespreking geeft juist ruimte om eigen termen te kiezen en te differentiëren naar zowel inhoud (op welke spreekcriteria ligt de nadruk?) als op het niveau: het maakt helder wat je van een 4 havo-leerling kunt verwachten per criterium en wat van een v6-leerling bijvoorbeeld. Differentiëren op niveau kan overigens ook door te sleutelen aan de moeilijkheidsgraad van de spreekopdracht. Nog een laatste tip voor kolom 2: vul vooral neutraal of positief geformuleerde items in- dat werkt motiverender dan negatief geformuleerde items ('doe niet dit', 'voorkom dat').

Het formulier en de introductie van feedback geven: de docent geeft na de eerste (twee?) lessen over spreekvaardigheid aan dat vanuit de leerlingenbesprekingen een eigen formulier met spreekcriteria is samengesteld. De docent bespreekt deze kort met de leerlingen. Als het goed is, dan zijn de criteria allemaal bekend. Feedback geven (zie verdere opbouw van het formulier) is mogelijk wél nieuw en de vorm 'zelfevaluatie' mogelijk ook. Daar moet in veel gevallen nog aandacht aan geschonken worden of er wordt terugverwezen naar hoe in een eerdere les feedback is geformuleerd op spreekvoorbeelden. We geven bij les 7, zie pagina 36, suggesties voor een training van feedback waaruit de docent elementen kan halen voor een eerste instructie op feedback.

Suggesties voor de bijbehorende spreekopdrachten: zorg voor heldere opdrachtomschrijvingen en begin liefst met een korte spreekopdracht die kort wordt voorbereid en direct wordt uitgevoerd. Laat deze opdracht opnemen (op een mobieltje bijvoorbeeld). Mogelijk: dit kan als huiswerk worden gegeven. Aan de andere kant kan het ook helpen om de eerste opdracht simultaan- in hetzelfde lesuur- te doen. Dat kan mogelijk helpen bij het creëren van een goed lesklimaat rondom spreken. Na de eerste spreekopdracht kan het vervolg zijn voor leerlingen: 'Kijk en luister twee keer naar jezelf. Scoor je verrichtingen op het feedback- en beoordelingsformulier. Kies hierna twee punten uit die je zichtbaar in de komende weken kunt verbeteren door bijv. van zwak te groeien naar voldoende of van voldoende naar goed.' Zie hieronder een formulier dat is aangepast op een tweede opdracht. Het is de bedoeling dat de sprekende leerling zijn/haar leerpunten (genoteerd na spreekopdracht 1) noteert op het formulier. Dat zijn direct ook de aandachtspunten voor de medeleerlingen die spreekopdracht 2 zal gaan observeren en voorzien van feedback. Na deze spreek- en feedbackopdracht zal de sprekende leerlingen opschrijven wat hij/zij heeft geleerd en wat hij/zich voorneemt voor de volgende keer.

Boer de, M., Boland, J., Bonset, H., Ekens, T., Meestringa, T., Miedema, M. (2002). *Nederlands in de Tweede Fase, een praktische didactiek*. Coutinho, Bussum.

Braet (1994). Textuur. Groningen, Wolters-Noordhoff.

Gelderden van, A. & Oostdam, R. (1994). *Mondelinge taalvaardigheid Nederlands. Referaat, debat, discussie in de bovenbouw van havo en vwo*. Coutinho, Bussum.

Meindersma, Y. & Van der Kraats, R. (28 maart, 2011): *LIO-dag Commentaarformulieren debat*.

Jaap de Jong (2012). *Spreeken als Max Havelaar, Hoe houd je een vlammende toespraak?* Nieuw Amsterdam. NRC Boeken.

Van der Leeuw, B., Meestringa, T., Ravesloot, C. (2011). Concretisering referentieniveaus gesprekken en spreken in het vo. SLO, Enschede.

Mercer, N., Warwick, P. Ahmed, Ayesha (2017). An oracy assessment toolkit: linking research and development in the assessment of students'spoken language skills at age 11-12. In: Learning and Instruction (48), 51-60.

N.B. We raadpleegden ook de lesboeken Nieuw Nederlands, Op Niveau en Talent. Alle genoemde criteria in de referentieniveaus (3F en 4F) Spreken zijn bovendien verwerkt in bovenstaand document.

Feedback-beoordelingsformulier spreken Peerfeedback bij opdracht 2: 'Het reclame-praatje' (voorbeeldtitel) **Naam feedbackgever:**

Naam leerling:..... Mijn leerpunten zijn:

HOOFDCRITERIUM	Subcriterium	Ik wil leren hoe.., zodat../ Ik wil leren om .., zodat../ Ik ga.. doen, zodat..	Beoogd niveau
..	- ..		
..	- ..		

Voor de feedbackgever: let **met name** op de aangegeven leerpunten en ga daarop in onderaan de criterialijst. Andere geobserveerde punten mag je hieronder wel kort beoordelen.

Criteria	Wat is hierbij belangrijk?	Observatie: ik zag/hoorde ..	Effect op mij als publiek is ... (dat ik geïnteresseerd raakte, allerlei vragen kreeg, wat afdwaalde, enz.)	Waardering: ik vind dat... (duidelijk, passend, logisch, overtuigend, verwarrend, moeilijk) enz.	G, V, Z (optioneel)
INHOUD					
Spreekdoel(en)	Duidelijk weergegeven				
- Kennis vh onderwerp	Weet veel, heeft zinnige keuzes gemaakt uit wat hij weet, bouwt voort op bronnen				
Argumentatie	Verscheidene argumenten, passend bij stelling en publiek, logisch gerangschikt, verwijzing naar geraadpleegde bronnen				

OPBOUW					
Structuur	Goed te volgen verhaal (samenhang), maakt gebruik van signaalwoorden en/of labels				
TAALGEBRUIK					
Passend	Bij publiek en boodschap, correcte formuleringen en woordgebruik				
Aantrekkelijk	Gebruik van humor en/of stijlmiddelen, zoals beeldspraak, stijlfiguren (retorische vragen, woordspeling, enz.) en uitdrukkingen. Gevarieerd taalgebruik				
PRESENTATIE					
- Houding en gebaren	Ondersteunend aan de boodschap, spreker oogt zelfverzekerd en ontspannen				
Stemgebruik	Verstaanbaarheid: volume, intonatie en articulatie				
Spreekgemak	Vloeiendheid, tempo, herstelt evt. fouten				
Publieksgerichtheid	Oogcontact				

Visuele middelen	Ppt of andere visuele ondersteuning ondersteunen het verhaal				
------------------	--	--	--	--	--

FEEDBACK Door feedbackgever in te vullen:

HOOFDCRITERIUM	Subcriterium	Voor de gekozen leerpunten geef ik je het volgende advies om te doen:
..	- ..	
..	- ..	

REFLECTIE Door de spreker na het ontvangen van de feedback in te vullen: mijn gekozen leerpunten voor de komende lessen spreekvaardigheid zijn:

HOOFDCRITERIUM	Subcriterium	Ik wil leren hoe.., zodat../ Ik wil leren om .., zodat../ Ik ga.. doen, zodat..	Beoogd niveau
..	- ..		
..	- ..		

Les 2 Houding en stemgebruik en korte (feedback-)oefening(en)

'Hoe spreek en sta je voor publiek en hoe geef je feedback?' (vanuit DOT1 doorontwikkeld)

1. Naam docent/klas:
2. Datum/lesuur:
3. Inhoud les: Houding en stemgebruik
4. Beginsituatie lessenserie: zie les 1
5. Beginsituatie les: - Leerlingen hebben eerder gepresenteerd: individueel en in groepjes. - Tijdens les 1 hebben leerlingen in samenspraak met de docent criteria voor presenteren bedacht. - Leerlingen hebben eerder feedback gegeven maar zonder vaste structuur.
6. Leerdoelen: - Jullie leren de 'criterialijst spreken' te gebruiken voor feedback en beoordeling. - Jullie worden je bewust van je eigen en andermans houding en leren wat houdingen kunnen doen met een publiek. - Jullie werken aan een zelfgekozen aandachts- of leerpunt m.b.t. spreken voor publiek. - Jullie leren constructieve feedback te geven en ontvangen feedback in te zetten voor eigen groei.
7. Materialen: Schema's, digibord, fragmenten van internet, mobiele telefoons
8. Betrokken ontwerpcriteria: 1. Klein beginnen, stapsgewijs 2. Iedereen doet mee en ervaart succes 3. Directe en concrete feedback 4. Leren van voorbeelden en elkaar 5. Spreekvaardigheid 6. Feedback geven en ontvangen
9. Bronnen Noordhoff Uitgevers, <i>Nieuw Nederlands</i> , 4/5 havo/vwo, 4 ^e en 5 ^e editie, Groningen, 2007 en 2014. www.debatindeklas.nl/oefeningen Anneke Wurth, <i>Criterialijst Spreken</i> , ICLON 2015.

In les 1 hebben we gesproken over aandachtspunten voor spreekvaardigheid en presenteren. De leerlingen hebben na het zien van een voordracht van Herman Pleij over Max Havelaar bij De Wereld Draait Door criteria voor presenteren bedacht. Vervolgens hebben zij tijdens die les een korte presentatie gehouden en een aandachts- of leerpunt geformuleerd.

In les 2 staan stemgebruik en lichaamshouding centraal. Na een korte introductieopdracht over problemen bij presenteren wordt een videofragment bekeken en beoordeeld aan de hand van de criterialijst, die vorige les met de leerlingen is samengesteld.

Voor havo 4 is gekozen voor een gesproken column van Peter Heerschop tijdens de eerste uitzending van 'Lieve Marianne' uit Pyeong Chang. Hij vertelt over de bijzondere vlucht en de verrassende 3000 meter van Ireen, Antoinette en Carlijn. Voor vwo 4/5 kan gebruik worden gemaakt van een fragment uit het televisieprogramma Buitenhof: een gesproken column over de SP door Sheila Sitalsing.

Vervolgens doen de leerlingen een oefening om zich bewust te worden van de invloed van lichaamshouding en stemgebruik tijdens spreken voor publiek. Tijdens deze oefening spiegelen leerlingen elkaars houdingen.

Hierna volgt een korte uitleg van de docent over taalgebruik, stemgebruik en houding. Wat wij in deze les schetsen is slechts een suggestie en kan naar eigen inzicht worden aangepast.

Als laatste bereiden de leerlingen in drie-of viertallen een presentatie van een minuut voor die zij filmen op hun eigen mobiele telefoon. Na de uitvoering reflecteren ze met het groepje aan de hand van de criterialijst op hun presentaties. Tenslotte formuleren ze zowel bekwaamheden als leerpunten.

Uitgangspunt

Leerlingen worden zich bewust van de invloed van stem, lichaamshouding, gezichtsuitdrukking, gebaren en spreektaal tijdens een presentatie. Ze oefenen met het geven van constructieve feedback, iets dat vrij nieuw voor ze zal zijn.

1. Introductie Spreekvaardigheid

5 minuten

Vorige les hebben we gesproken over aandachtspunten voor spreekvaardigheid en presenteren. Jullie hebben n.a.v. een voordracht van Herman Pleij over *Max Havelaar* bij *DWDD* criteria voor spreken bedacht. Verder hebben jullie een korte presentatie gehouden en een eigen aandachts- of leerpunt geformuleerd.

Opdracht

Beantwoord voor jezelf onderstaande vragen:

1. Denk nog eens terug aan les 1: wat vonden we belangrijke criteria bij spreken voor publiek? En wat is een sterk criterium/punt van jou bij spreken voor publiek?
2. Wat vind jij lastig tijdens het spreken voor publiek?
3. Lichaamshouding en stemgebruik zijn belangrijk bij spreken voor publiek. Hoe sta en spreek jij doorgaans voor de klas als je een spreekopdracht uitvoert? Wat gaat goed en wat is mogelijk een aandachtspunt?

Plenair → korte inventarisatie

2. Beoordelen van een opname van Peter Heerschop

10 minuten

Opdracht

We luisteren en kijken tweeënhalve minuut naar de gesproken column van Peter Heerschop tijdens de eerste uitzending van Lieve Marianne uit Pyeong Chang. Hij vertelt over de bijzondere vlucht en de verrassende 3000 meter van Ireen, Antoinette en Carlijn.

Luister-/kijkvragen:

- Let op zijn stemgebruik: volume, tempo, intonatie en mimiek.
- Noteer wat opvalt en bedenk een punt van feedback met behulp van onze groeiende 'criterialijst spreken'.

Plenaire nabespreking: Hoe zou je hem feedback willen geven? Laat twee of drie leerlingen aan het woord die ingaan op de luister- en kijkvragen. Koppel deze bespreking aan twee zaken: 1. De groeiende criterialijst spreken en 2. het geven van constructieve feedback. U leert de leerlingen tijdens deze bespreking hun feedback op te bouwen volgens wat zij allereerst hebben waargenomen. Hulpzinnen: 'ik heb gehoord.../ ik heb gezien...'. Als vervolg: 'dat wekt de indruk dat/ dat geeft mij het gevoel dat..' en tot slot: 'een suggestie kan zijn.../ ik zou je willen adviseren om...'. Geef in deze nabespreking kort aandacht aan het verschil tussen positieve en negatieve feedback: van allebei de soorten kan men leren.

Fragment uit het radioprogramma *Evers Staat op*. Peter Heerschop: 'Lieve Marianne over Ireen, Antoinette, Carlijn, Sjinkie en Sven', 12-2-2018. <https://www.538.nl/olympische-spelen/lieve-marianne-over-ireen-antoinette-carlijn-sjinkie-en-sven>

<u>Criteria Spreken</u>	Ik heb gehoord ... / ik heb gezien
--------------------------------	--

Duidelijke boodschap	
Structuur boodschap	
Taalgebruik	
Stemgebruik:	
- Volume	
- Tempo	
- Intonatie	
- Articulatie	
Wat verder opvalt	

Mogelijke hulplijst bij de luister- en kijkvragen

3. Bewustwordingsoefeningen houding en lichaamstaal

5 minuten

Spiegeltje, spiegeltje...

Deze oefening maakt leerlingen bewust van hun eigen houding en die van anderen.

Werkwijze

Verdeel de groep in twee rijen, waarin duo's tegenover elkaar staan.

Leerlingen uit groep 1 nemen een bepaalde pose aan.

Leerlingen uit groep 2 nemen dezelfde houding aan, maar dan in spiegelbeeld.

Langzaam maken de leerlingen uit groep 1 in slow motion een beweging en groep 2 volgt in spiegelbeeld de beweging.

Wissel van de opdracht.

Neem een zelfverzekerde / krachtige / enthousiaste / verlegen / onverschillige pose aan.

4. Uitleg Spreken voor publiek

10 minuten

Bij een presentatie luistert het publiek niet alleen, maar kijkt ook. De boodschap die je tijdens een presentatie overbrengt, wordt niet alleen bepaald door wat je zegt, maar ook hoe je iets zegt. Tevens spelen je lichaamshouding, mimiek, gebaren en bewegingen een rol.

Als je overtuigend wil overkomen, moet je geloofwaardig en krachtig presenteren. Je publiek moet ervaren dat je je eigen verhaal gelooft en erachter staat. Je let hierbij op: taalgebruik, stem, houding en contact met je publiek. Een spreker kan rekening houden met

de volgende tips. (zie onderstaande lijst die uiteraard naar behoefte verder kan worden aangevuld en aangepast)

Plenaire vraag: welke van de volgende tips zou je kunnen formuleren als criterium en willen toevoegen aan onze 'criterialijst spreken'? De docent bespreekt de onderstaande tips met de klas en vraagt naar hooguit twee toevoegingen per dikgedrukt thema. Laat de leerlingen de vernieuwde 'criterialijst spreken' overnemen of zet de nieuwe lijst op een voor leerlingen te bereiken digitale plek.

Taalgebruik

Pas je taal aan aan je publiek: woordkeus en zinslengte.

Gebruik signaalwoorden om verbanden te leggen.

Leg moeilijke begrippen uit. Gebruik sprekende voorbeelden.

Vermijd stopwoordjes en probeer 'uhhh...' te voorkomen.

Stemgebruik

Tempo: spreek niet te snel.

Intonatie: varieer in toon en leg accenten. Een beetje overdrijven kan geen kwaad.

Volume: spreek duidelijk en hard genoeg. Varieer in volume.

Articulatie: Spreek de woorden goed uit. Oefen de uitspraak van moeilijke woorden.

Houding

Sta rechtop en wiebel niet. Leun niet tegen de muur.

Zorg dat je gezichtsuitdrukking past bij je verhaal.

Maak gebaren met je handen om je verhaal kracht bij te zetten. Blijf wel jezelf, overdrijf niet.

Wees enthousiast. Straal uit dat je verhaal bijzonder en boeiend is. Geloof in jezelf.

Contact

Kijk je publiek aan en kijk rond.

Maak contact met je publiek en houd rekening met/ anticipeer op reacties.

5. Spreekopdracht met feedback in drietallen

20 minuten

Oriëntatie (2 minuten)

De leerlingen gaan oefenen met spreken voor publiek én een eigen aandachtspunt dat te maken heeft met taalgebruik, stemgebruik of houding. Verdeel de groep in drietallen. Iedereen heeft zijn eigen mobiel nodig voor het opnemen van de eigen presentatie in verband met de privacy. Deze oefening verdient een relatief rustige plek voor elk groepje (dat mag eventueel buiten de klas). Daarna bekijken jullie in de klas de drie presentaties en bespreken die met behulp van de 'criterialijst spreken' na. Tenslotte schrijf je voor jezelf drie punten op die je goed beheerst en twee leerpunten op om je presentatie te verbeteren.

Vorbereiding (2 minuten)

Ieder bereidt een presentatie voor van 1 minuut.

Onderwerp: Waarom heb je gekozen voor onze school of voor jouw profiel?

Denk aan een goede structuur van je presentatie: inleiding, kern, slot.

Uitvoering (8 minuten)

Zoek met je groepje een rustige plek op en deel de uitgekozen aandachtspunten.

Neem de drie presentaties op met behulp van je telefoon. Houd de tijd in de gaten

Denk aan de afspraak: presentatie opnemen met de mobiel van de presentator.

Reflectie (8 minuten)

Geef feedback op de presentaties aan de hand van de vernieuwde 'criterialijst spreken' (zie als voorbeeld onderstaand schema), bekijk eventueel nog eens een filmpje. Richt jullie op de gekozen aandachtspunten (dat is een beperkt aantal dus) en houd rekening met de hulpzinnen voor het geven van feedback.

<u>Criteria</u>	Ik heb gehoord ... / ik heb gezien
Duidelijke boodschap	
Structuur boodschap	
Taalgebruik	
Stemgebruik:	
- Volume	
- Tempo	
- Intonatie	

- Articulatie	
Lichaamshouding	
Mimiek	
Gebaren	
Contact met publiek	
Wat verder opvalt	

Afsluiting

Formuleer voor jezelf twee leerpunten om je presentatie te verbeteren.

Lever het volledig ingevulde werkblad voorzien van je naam in bij de docent.

Les 3 Structuur/opbouw en korte oefening(en)

'De inhoud, hoe breng je structuur aan?' (uit DOT1-lesmateriaal)

1. Naam docent/klas:
2. Datum/lesuur:
3. Inhoud les: structuur in een gesproken tekst: signaalwoorden/signaalzinnen, labelen, inleiding-middenstuk-slot
4. Beginsituatie lessenserie: zie les 1
5. Beginsituatie les (wat weten en kunnen leerlingen al?): De leerlingen weten dat de structuur van belang is voor de begrijpelijkheid van een tekst. Ze hebben bij leesvaardigheid geleerd dat een tekst is opgebouwd volgens een inleiding-middenstuk-slot en dat er gebruikgemaakt wordt van signaalwoorden en -zinnen. Afhankelijk van het niveau en de jaarlaag zullen leerlingen meer of minder bekend zijn met labelen van informatiedelen. De leerlingen weten uit de vorige les hoe zij hun houding en stemgebruik effectief kunnen inzetten bij een spreektaak.
6. Leerdoelen (in leerlingentaal: jullie kunnen/weten/..): Jullie kunnen structuur aanbrengen in een presentatie: - Jullie kunnen een presentatie geven met een inleiding – middenstuk – slot. - Jullie kunnen, met behulp van signaalwoorden en –zinnen en labeling, de informatie overzichtelijk presenteren.
7. Te gebruiken materialen: Criterialijst / Digibord / Toegang tot internet
8.
Bibliografie Hassler-Forest, D. (2014). <i>Waarom is gamen beter voor ons dan het lezen van een goed boek?</i> Opgehaald van Universiteit van Nederland: https://www.universiteitvannederland.nl/college/waarom-is-gamen-beter-voor-ons-dan-het-lezen-van-een-goed-boek/

Uitgangspunt

Deze les is erop gericht dat leerlingen actief bezig gaan met structuur aanbrengen in hun presentaties.

Klassenopstelling: groepen van vier leerlingen

1. Herhaling vorige les(sen): wat hebben we tot nu toe gedaan? *2 minuten*

Opdracht

De docent laat de gemaakte 'criterialijst spreken' op het digibord zien en vraagt de leerlingen wat er de vorige lessen is geleerd.

2. Een presentatie: hoe bouw je die op? *20 minuten*

Opdracht

De leerlingen luisteren naar het college van Dan Hassler-Forest en hebben als kijkvragen: hoe is het college opgebouwd? Welk delen horen bij elkaar? Wat doet de spreker om het verhaal overzichtelijk te vertellen?

Let op: het college is uit 2014 en sommige verwijzingen zijn daardoor niet altijd even duidelijk. Het college kan desondanks goed gebruikt worden voor deze opdracht. Als de docent hier voor het college op wijst, is dat voldoende.

Aandachtspunten bij het college staan hieronder. Deze kunnen in de nabespreking (5-10 minuten) besproken worden.

- In de inleiding begint Hassler-Forest over 'man of the year' ('jij') en legt hij een eerste verband met sociale media (t/m 1:39).
- Vanaf 1:39 legt hij uit wat het huidige sociale medialandschap inhoudt. Tevens geeft hij aan dat sociale media eigenlijk 'connectieve media' zouden moeten heten.
- Vanaf 7:41 maakt hij een vergelijking met de 19^e eeuw.
- Een voorbeeld van een overgang is op 9:32. Hij is even stil en zegt dan 'De Franse socioloog Pierre Bourdieu schreef daar een leuk boek over'. Een ander voorbeeld is op 12:40. Hassler-Forest zegt daar 'Een leuk voorbeeld hiervan is...'.
- De conclusie begint op 14:54: 'En dat is eigenlijk een hele positieve kijk op massacultuur'.

3. Zelf aan de slag: de pitch *20 minuten*

Opdracht

De docent legt uit / herhaalt wat signaalwoorden en –zinnen en labels zijn én vertelt dat een presentatie bestaat uit een inleiding – middenstuk – slot. Tevens legt hij/zij uit dat de informatie in het middenstuk op zo'n manier moet worden ingedeeld dat alles wat bij elkaar hoort verteld wordt.

Dit kan prima in een klassengesprek, want veel leerlingen hebben wel kennis over de opbouw van een presentatie.

Alle leerlingen bereiden een pitch van 1 minuut voor over hun eindpresentatie. Ze noteren eerst wat zij in hun inleiding – middenstuk – slot vertellen. Bij het middenstuk geven zij minimaal aan twee inhoudelijke onderdelen aandacht. Tot slot denken ze ook na over signaalwoorden en -zinnen: hoe kun je de informatie aan elkaar lijmen?

Na 10 minuten gaan de leerlingen in groepen van vier allemaal de pitch houden. De leerlingen die luisteren krijgen een rol. Leerling 1 let op inleiding – middenstuk – slot. Leerling 2 let op de signaalwoorden en -zinnen. Leerling 3 let erop of de twee deelonderwerpen in het middenstuk goed verteld worden. Per pitch wordt de feedback kort teruggekoppeld.

4. *Ter afsluiting:* De criterialijst weer bekijken / aanvullen *3 minuten*

Opdracht

De docent laat de criterialijst op het digibord zien en vraagt de leerlingen of er een aanvulling moet komen. Hierbij stuurt de docent vooral op de structuur tijdens een presentatie.

Les 4 Argumentatie en korte oefening(en)

‘Kom AUB met duidelijke argumenten!’

1. Naam docent/klas:
2. Datum/lesuur:
3. Inhoud les: overtuigende presentatie waarin argumenten worden uitgewerkt
4. Beginsituatie lessenserie: leerling kennen hun eigen aandachtspunten wat houding, stemgebruik en structuur betreft. Leerlingen begrijpen dat argumenten kunnen overtuigen door een heldere opbouw. De meeste leerlingen weten nog niet hoe ze argumenten helder/duidelijk kunnen formuleren. Leerlingen weten hoe de presentatie aantrekkelijk kan worden geopend en afgesloten.
5. Leerdoelen: - Je kunt verschillende argumenten volgens het AUB-model formuleren om in een presentatie te overtuigen - Je kunt de kop-romp-staartstructuur toepassen in een presentatie - Je kunt feedback gebruiken en toepassen om je uit te spreken tekst te verbeteren
7. Benodigde materialen, zie bijlagen bij les 4: Filmpje met opzetbeurt van debat http://www.schooldebatteren.nl/videos-parlementaire-debatten-speeches-4-vs-4/ werkblad met kop-romp-staart-structuur werkblad met suggesties voor schoolvakken (@Debatunie.nl) computer, bord, beamer
8. Betrokken ontwerpcriteria: - alle ontwerpcriteria (zie overzicht) worden ingezet
9. Bronnen - Debatunie.nl; schooldebatteren.nl

Uitgangspunt

Leerlingen bedenken in drietallen argumenten voor of tegen invoeren van een bepaald nieuw schoolvak. Vervolgens schrijven ze individueel de tekst (in steekwoorden) voor een korte, overtuigende presentatie. Ze maken daarbij gebruik van de kennis en vaardigheden die zij in de voorgaande lessen hebben opgedaan. Ze richten zich in deze presentatie op het goed naar voren brengen van de argumenten. Ze geven om de beurt een presentatie in hun drietal en ontvangen daarop feedback van elkaar. De drie presentaties verschillen van elkaar: de eerste spreker is voorstander van het invoeren van het nieuwe schoolvak, de tweede spreker is tegenstander. De derde spreker is degene die (virtueel) naar de schoolleiding gaat en de voor- en nadelen van het invoeren afweegt. Daarbij mag deze spreker zelf bepalen wat het zwaarst weegt (voor- of nadeel).

Activeren voorkennis

8 minuten

Leerlingen krijgen een werkblad met de kop-romp-staartstructuur. Klas bekijkt een filmpje van <http://www.schooldebatteren.nl/videos-parlementaire-debatten-speeches-4-vs-4/>

Instructie bij het bekijken: vul op het werkblad in wat er wordt gezegd in de inleiding, in het middenstuk en in het slot. De nadruk ligt deze les op de inhoud. Wat zijn de argumenten, uitwerkingen, voorbeelden?

Plenair bespreken wat in inleiding hoort, hoe argumenten worden uitgewerkt, hoe dit eventueel beter kan, en hoe een speech wordt afgerond.

Vorbereiding op de opdracht

5 minuten

Toelichting op het uitwerken van argumenten: bedenken is één ding, ze goed onder woorden brengen is een tweede. Daarom is het goed om gebruik te maken van het onderstaande AUB-model.

Voorbeeld stelling Hacken moet een nieuw schoolvak worden

- 1. Argument** Dit is onder meer goed voor de digitale veiligheid
- 2. Uitleg** Als leerlingen leren hacken, dan leer je hoe je internetbeveiliging kunt omzeilen en daarmee leer je ook hoe een netwerk dan wel goed beveiligd kan worden.
- 3. Bijvoorbeeld** Als je in Magister je eigen cijfers zou kunnen veranderen doordat de site niet goed beveiligd is, dan bewijs je de school een dienst doordat je aangeeft dat de beveiliging niet deugt. Als de school dan maatregelen neemt, wordt de beveiliging beter. Daarmee voorkom je ook dat een ander jouw cijfers verandert.

Leerlingen leren inzien dat ze vooral twijfelaars moeten overtuigen; wie het met je eens is, is al om en een echte tegenstander laat zich waarschijnlijk toch niet overtuigen. Afstemmen op de doelgroep om mensen mee te krijgen.

De voorbereiding voor een spreekopdracht begint met pen en papier: leerlingen krijgen de nadrukkelijke instructie om, met behulp van het kop-romp-staartmodel, op papier te zetten wat ze willen gaan gebruiken in hun spreekbeurt.

Opdracht: verzin een nieuw schoolvak en overtuig de luisteraar van de noodzaak ervan.

Totale tijd: 25 minuten

In een drietal: (ongeveer 8 minuten voorbereidingstijd)

- Kies een schoolvak uit de mogelijkheden (werkblad Debatunie) (niet hacken)
- Bedenk samen inhoud voor een voorstandersspeech (zie hulpvragen)
- Bedenk samen inhoud voor een tegenstandersspeech (pas de hulpvragen aan)

Bepaal wie voorstander, tegenstander en samenvatter gaat zijn.

- Sprekers bedenken adhv kop-romp-staartstructuur hun eigen speech, dus de voorstander of tegenstanderspeech. De derde spreker denkt alvast na over de kop en staart van haar speech, en maakt daarbij gebruik van de inhoud die met het drietal is bedacht (2 minuten).
- Hulpzinnen bij de derde speech:
 - we hebben geluisterd naar een interessant/spetterend/boeiend debat over het invoeren van
 - ik bespreek eerst de bijdrage van de voorstander....
 - Na afweging van de argumenten kom ik tot de conclusie dat ...

Alle voorstandersspeeches (in alle groepjes) beginnen tegelijkertijd), daarna de tegenstanders en daarna de conclusiespeech. Iedere speech duurt 2 minuten.

De luisteraars letten op de structuur en de uitwerking van de argumenten.

Afronden van de les op inhoud

5 minuten

Hoe verliep jouw presentatie? Overleg met elkaar en vraag feedback aan jouw luisteraars over de inhoud en structuur van je presentatie. Waren de argumenten allemaal goed uitgewerkt, was het duidelijk welk argument je besprak, hebben de luisteraars je gemakkelijk kunnen volgen?

De leerlingen hebben vaak even tijd en overleg nodig om de feedback op eigen prestatie in woorden te vatten. Tijd voor onderling overleg kan daarbij helpen.

Als er tijd over is in de les, is kan de feedback worden genoteerd in zelf- of peerevaluatieformulieren en kunnen aandachtspunten voor een volgende les worden geformuleerd.

Variatiemogelijkheden:

Werkvorm: estafettespeech, leerlingen bereiden gezamenlijk een speech voor en nemen tijdens de speech het woord van elkaar over (zijn dus goed voorbereid op de inhoud).

4 HAVO/ 5 VWO Oefenen in de klas, bespreken wat belangrijk is om te overtuigen. Zo op een lijst komen van wat inhoudelijk belangrijk is voor een goede presentatie (extra lesonderdeel)

5 HAVO/ 5 VWO Oefen in de klas in een kleine groep, vraag en geef feedback om later (thuis) op te nemen en via Pitch to peer later van feedback te laten voorzien.

6 VWO andere opdracht (sollicitatie naar een vreemd beroep, hamsterslager o.i.d., ©DeDebatUnie.nl)

En hier staan nog allerlei tips:

www.schooldebatteren.nl/vlogs-debattips/

Zie bijlagen voor: Werkblad kop-romp-staartstructuur

Les 5 Stijlmiddelen en korte oefening(en) ['Stijlvol presenteren' en 'Retorisch vuur']

'Stijlvol presenteren'- SPEECH 1

Naam docent/klas: /5V
Datum/lesuur:
Inhoud les: Uitbreiding kennis van beeldspraak en stijlfiguren
Beginsituatie lessenserie (alleen invullen voor les 1):
Beginsituatie les (wat weten en kunnen leerlingen al?): De leerlingen weten wat beeldspraak is en welke vormen er zijn: metafoor, vergelijking, personificatie, synesthesie, metonymia De leerlingen kunnen al een aantal veelvoorkomende stijlfiguren toepassen
Leerdoelen (in leerlingentaal: jullie kunnen/weten/..): Je kunt beeldspraak en stijlfiguren herkennen en benoemen in opdrachten uit de methode Je kunt beeldspraak en stijlfiguren herkennen en benoemen in een beroemde speech
Te gebruiken materialen: Pen en schrift; Boek Nieuw Nederlands: Cursus Formuleren hoofdstuk 2; paragraaf 4 Beeldspraak en paragraaf 5: Stijlfiguren Voorbeeld van een beroemde speech: Barack Obama Caucus speech https://www.youtube.com/watch?v=Pvo2twG6_EY (0:00-7:20) Transcript van de speech van Barack Obama (op papier)
Betrokken DOT-ontwerpcriteria: Leren van voorbeelden
Bronnen: YouTube: https://www.youtube.com/watch?v=Pvo2twG6_EY

Lesbeschrijving in stappen:

Uitgangspunt

Deze les is erop gericht dat leerlingen beeldspraak en stijlfiguren kunnen herkennen en toepassen, zowel in opdrachten als in een 'echte' speech.

Geadviseerde klassenopstelling: naar eigen inzicht

Benodigde materialen:

Pen en papier; Boek *Nieuw Nederlands*: Cursus Formuleren hoofdstuk 2; paragraaf 4 Beeldspraak en paragraaf 5: Stijlfiguren

Voorbeeld van een beroemde speech: Barack Obama Caucus speech

https://www.youtube.com/watch?v=Pvo2twG6_EY (0:00-7:20)

Transcript van de speech van Barack Obama (op papier)

1. Introductie:

geschatte tijd: 5 min

Korte terugblik op de afgelopen lessen waarin de inleiding van een toespraak centraal stond. De volgende stap is uitbreiding van het repertoire door beeldspraak en stijlmiddelen toe te voegen aan je speech.

Deze les fris je je kennis van vormen van beeldspraak op en breid je je kennis van stijlfiguren uit. Dit doe je middels opdrachten uit het boek en middels een voorbeeld van een beroemde speech.

2. Theorie

geschatte tijd: 20 minuten

Opdracht

Bestudeer uit je methode *Nederlands* / het boek *Nieuw Nederlands*, Cursus Formuleren Hoofdstuk 2, paragraaf 4: Beeldspraak en paragraaf 5: Stijlfiguren. Maak (een aantal zinnen uit) de eindopdrachten van beide paragrafen. Kijk de opdrachten na.

3. Speech Obama

geschatte tijd: 20 minuten

Opdracht

Bekijk de speech van Barack Obama tot 7:20 minuten. Arceer in het transcript dat je van je docent gekregen hebt, de beeldspraak en stijlfiguren en benoem ze.

Gebruikte lesmaterialen/ voorbeelden van opdrachten:

1 https://www.youtube.com/watch?v=Pvo2twG6_EY (0:00-7:20)

2 PowerPointpresentatie opdracht (zie bijlagen)

3 Lijstje met vijf stijlmiddelen (zie bijlagen)

4 Transcript van de speech van BO (tot 7:20) (originele en gearceerde versie, zie bijlagen)

5 Antwoorden stijlmiddelen speech Barack Obama (zie bijlagen)

'Retorisch vuur' - SPEECH 2

1. Naam docent/klas: /5V
2. Datum/lesuur:
3. Inhoud les: leerlingen schrijven een speech voor de diploma-uitreiking en verlevendigen hun taalgebruik door beeldspraak en stijlfiguren toe te passen.
4. Beginsituatie lessenserie (alleen invullen voor les 1):
5. Beginsituatie les (wat weten en kunnen leerlingen al?): De leerlingen kennen de volgende vormen van beeldspraak: metafoor, vergelijking, personificatie, synesthesie, metonymia De leerlingen kennen de meest voorkomende stijlfiguren (Nieuw Nederlands: Cursus Formuleren hoofdstuk 2; paragraaf 4 Beeldspraak en paragraaf 5: Stijlfiguren) De leerlingen weten hoe een speech is opgebouwd volgens de regels van de retorica De leerlingen weten dat in de inleiding de begrippen Aandacht, Begrip en Aanvaarding centraal horen te staan
6. Leerdoelen (in leerlingentaal: jullie kunnen/weten/..): Je kunt een gestructureerde speech schrijven Je kunt je taalgebruik verlevendigen door beeldspraak en stijlfiguren toe te passen in je speech Je kunt je voorbereiden op het houden van je speech Je kunt je speech houden en er een filmpje van maken(evt. thuis)
7. Te gebruiken materialen: Pen en papier; computer/chromebook/laptop;
8. Betrokken DOT-ontwerpcriteria: leren van voorbeelden; klein beginnen, stapsgewijs en met regelmaat oefenen; iedereen doet mee, ervaart succes; aandacht voor presentatievaardigheid, structuur, argumentatie en stijlmiddelen.
Bronnen: Nieuw Nederlands Cursus Formuleren Hoofdstuk 2 paragraaf 4: Beeldspraak en paragraaf 5: Stijlfiguren

Lesbeschrijving in stappen:

Uitgangspunt

Deze les is erop gericht dat leerlingen een speech schrijven voor de diploma-uitreiking van de school en daarin hun taalgebruik verrijken met beeldspraak en stijlfiguren.

Geadviseerde klassenopstelling: naar eigen inzicht

Benodigde materialen: pen en schrift / chromebooks / laptop / computer / Nieuw Nederlands

4. Introductie: geschatte tijd: 5 min

Korte terugblik op de afgelopen les waarin een beroemde speech van Barack Obama centraal stond. Je hebt ervaren hoeveel beeldspraak en stijlfiguren er in deze speech opgenomen zijn en wat de werking ervan is. Deze les ga je zelf een speech schrijven. Deze is bedoeld voor de diploma-uitreiking. Je maakt uiteindelijk een filmpje van je eigen speech en spreekt af met je docent naar welke plek je dit uploadt.

5. Speech diploma-uitreiking eindexamen geschatte tijd: 40 min

Opdracht

De eindexamens zijn bijna achter de rug en dan is het wachten op de uitslag: spannende tijden. Gelukkig zullen veel scholieren te horen krijgen dat ze geslaagd zijn en hun diploma in ontvangst mogen nemen. Die diploma-uitreiking is straks, ergens begin juli.

Jij bent gevraagd om op de uitreiking een speech te houden namens de leerlingen. In die speech blik je terug op jullie tijd op [onze school X]: je haalt een paar herinneringen op, je bedankt de nodige mensen en je blikkt vooruit. Want na [onze school X] vervolgen jullie je weg in het Hoger Onderwijs. Velen van jullie zullen het ouderlijk huis en daarmee [plaats Y] verlaten om in een andere stad te gaan studeren. Ook dat zijn spannende tijden.

Waar moet de speech aan voldoen? [Maak gebruik van aangepast feedback- en beoordelingsinstrument met daarin de volgende punten uitgewerkt, zoals eerder met de klas besproken]

- goede opbouw: inleiding, kern, slot
- inleiding: aandacht / begrip / aanvaarding (publiek)
- toepassing van retorische middelen: beeldspraak en stijlfiguren
- tijd: 3-5 minuten (niet korter, niet langer)

De opdracht

Schrijf een speech, oefen hem en maak er een filmpje van. Spreek met je docent af naar welke plek je je filmpje uploadt.

Gebruikte lesmaterialen/ voorbeelden van opdrachten

- 1 PowerPointpresentatie van de opdracht (zie bijlagen)
- 2 Opdracht Speech diploma-uitreiking (zie bijlagen)

Les 6 Voorbereiden van een presentatie en korte oefening(en): Blenderles

(Overgenomen uit DOT1)

Les 6 'Blenderles'

1. Naam docent/klas:
2. Datum/lesuur:
3. Inhoud les: het schrijven van de tekst van een presentatie
4. Beginsituatie lessenserie:
5. Leerdoelen: - Je kunt een stelling formuleren - Je kunt je argumentatie afstemmen op het standpunt dat je bij je publiek verwacht - Je kunt een argument uitleggen en concreet maken - Je weet dat ethos, pathos en logos een rol spelen bij het overtuigen van mensen. - Je kunt ethos, pathos en logos toepassen in een speech. - Je weet wat er in een inleiding thuisheert - Je kunt een inleiding schrijven - Je weet wat er in een slot thuisheert - Je kunt een slot schrijven - Je kunt stijlfiguren verwerken in je tekst - Je kunt kritisch naar je eigen tekst krijgen en feedback vragen - Je kunt kritisch naar werk van een ander kijken en daar feedback op geven
7. Materialen: opgebouwde criterialijst, powerpoint les 6: blenderles (geprint of op een device), pen, papier
8. Betrokken ontwerpcriteria: - Iedereen doet mee - Leerlingen moeten zich bewust worden van de kracht van retorische middelen - Leerlingen moeten deze middelen bewust inzetten - Gebruik van directe feedback
9. Bronnen -

Les 6 Blenderles

Uitgangspunt: toewerken naar de eindopdracht*

Leerlingen combineren de opgedane kennis en vaardigheden uit de lessenserie en werken toe naar een eindopdracht spreken. Ze schrijven hiertoe in les 6 in duo's de tekst voor een korte, overtuigende presentatie. We laten de keuze aan de docent om de eindopdracht van deze lessenserie te bestempelen als een opdracht vooral 'voor een cijfer' (summatieve toets), als voortgangsoefening (formatief bedoelde toets, de uitkomsten worden ingezet voor volgende ontwikkelstappen) of een combinatie van deze twee.

Activeren voorkennis dia 2

5 minuten

Leerlingen nemen de criterialijst door die zich in de loop van de lessenserie ontwikkeld heeft. Zij kunnen aangeven wat er nog mist of wat overbodig is. De docent kan hierin een sturende rol spelen. Ook zal hij leerlingen vragen twee of drie persoonlijke leerdoelen te formuleren.

Vorbereiding van de eindopdracht: het uitschrijven van de presentatie

dia 3 t/m 10

30 minuten

Leerlingen gaan in duo's aan de slag met het schrijven van hun presentatie*. Daarvoor gebruiken zij ter ondersteuning geprinte dia's of de powerpoint op hun eigen device. Waarschijnlijk is dertig minuten niet genoeg om deze presentatie af te schrijven. Mogelijk kan de rest daarom als huiswerk mee, samen met de boodschap dat leerlingen de tekst ook als spreektekst (in duo's) dienen te oefenen.

Feedback vragen en geven dia 11

10 minuten

Leerlingen kijken eerst kritisch naar hun eigen tekst, wellicht is dit makkelijker nadat de tekst even 'gelegen' heeft. Zij formuleren drie vragen aan hun klasgenoten. Vervolgens lezen ze de tekst van hun klasgenoten en beantwoorden de vragen die daar door de auteurs bij zijn gesteld. Daarbij staat het formuleren van de feedback centraal. Deze is weer opgedeeld in drie delen:

- Wat lees ik?
- Wat is het effect daarvan?
- Hoe kan het (eventueel) anders?

Doel is klasgenoten onderbouwd van bruikbare feedback te voorzien op constructieve wijze.

Op basis van de feedback kunnen de duo's hun tekst nog bijstellen en dan gaan ze oefenen met het voorbereiden van hun presentatie.

*** Suggesties voor de eindopdracht en het vervolg in lessen 7 en 8**

De uitvoering van de presentaties kan de docent zelf invullen. Enkele mogelijkheden:

- Elk koppel formuleert drie feedbackvragen. De docent verdeelt de klas in groepen van vier koppels. Een koppel presenteert en de andere drie koppels hebben een ieder een feedbackvraag gekregen waar zij specifiek op letten. Na afloop van de presentatie bespreken de koppels hun bevindingen en daarna is het volgende duo aan de beurt.
- De leerlingen maken een filmpje van hun optreden. Voordeel is dat dit veel minder leestijd kost, nadeel is dat men niet spreekt voor publiek. Wellicht is dit mogelijk als extra feedbackronde.
- Verdeel de klas in twee of drie groepen, een van de groepen gaat presenteren. Daarbij is de docent aanwezig. De koppels presenteren om beurten en krijgen van hun klasgenoten en docent antwoord op hun feedbackvragen. Als alle koppels geweest zijn, draaien de groepen door. De andere groepen zijn bijvoorbeeld bezig met een tekstbegripopdracht of lezen een boek.

Afronding van de lessenserie:

Helemaal aan het eind wordt plenair teruggeblikt op de lessenserie:

- wat zijn de leerlingen rijker geworden qua kennis en vaardigheden gekoppeld aan spreekvaardigheid?
- Wat is er veranderd in hun manier van spreken voor publiek?
- Wat vonden ze van het leren over en van feedback?
- Waar hebben zij in volgende spreekvaardigheidslessen behoefte aan?

De leerlingen maken voor zichzelf notities en de docent schrijft in het document 'criterialijst voor spreken' in algemene bewoordingen mee. Dit document dient als startpunt voor een volgende (les-)serie spreekvaardigheid.

EN HOE DOE IK DAT DAN?

Les 6 – je eigen presentatie

CRITERIA

Behandelde onderwerpen

- Houding en stemgebruik
- Structuur
- Argumentatie
- Stijlfiguren

Opdracht

Leg de criteria die je in les 1 hebt opgesteld naast deze lijst. Komen alle behandelde onderdelen aan bod? Wil je criteria schrappen? Wil je criteria toevoegen?

JE EIGEN PRESENTATIE

- In duo's
- 3-5 minuten
- betogend

Opdracht

Noteer individueel vijf zaken waar je je boos over maakt. Vergelijk jullie antwoorden. Kies er één uit.

VAN ONDERWERP NAAR STELLING

- Onderwerp: woord of woordgroep die aangeeft waar de presentatie over gaat.
- Stelling: zie die je mening over het onderwerp weergeeft

Opdracht

Maak van je onderwerp een stelling. Wij vinden dat...

HET PUBLIEK

Mensen vinden graag bevestiging. Is je publiek al voor je standpunt? Geef dan vooral argumenten voor. Is je publiek vooral tegen? Noem dan tegenargumenten, die ze herkennen, en weerleg die.

- Is je publiek het hoofzakelijk met jullie eens of niet?

STRUCTUUR: PER ARGUMENT

Elk argument moet je:

- Noemen
- Uitleggen
- Concreet maken

- Schrijf de tekst voor je drie argumenten of tegenargumenten met weerlegging uit.

VAN PUBLIEK NAAR ARGUMENTATIE

- Ons publiek is het met ons eens:
- Verzin drie argumenten voor de stelling

- Ons publiek is het met ons oneens.
- Noem drie tegenargumenten en verzin daar weerleggingen bij.

STRUCTUUR: DE INLEIDING

- Inleiding:
 - Aandacht trekken, zie [voorbeelden](#)
 - Probleem uitleggen
 - Stelling poneren

- Schrijf je inleiding uit. Zorg dat alle onderdelen hiernaast erin zitten.

STRUCTUUR: HET SLOT

- In een slot:
 - Vat je samen
 - Sluit je pakkend af
 - [voorbeelden](#)
- Schrijf het slot van je presentatie
- Zorg dat beide onderdelen erin zitten

STIJLFIGUREN

- Stijlfiguren zorgen ervoor dat je tekst niet alleen duidelijk is, maar ook prettig om naar te luisteren
- Bekijk je tekst. Gebruik je in ieder onderdeel (inleiding, per argument, slot) minimaal één stijlfiguur? Zo niet: voeg toe.

Les 7 Feedbacktraining: feedback leren geven en ontvangen

Toelichting bij de feedbacklessen

In deze toelichting op het ontwerpen van een feedbacktraining staan we allereerst stil bij de door ons gehanteerde definitie van feedback en de leerdoelen die we hebben uitgekozen voor de feedbacktraining. Vervolgens beschrijven we de vormen van feedback, goed gegeven (en daarmee constructieve) feedback, formatief en summatief beoordelen en we doen suggesties voor de uiteindelijke inrichting van een feedbacktraining in één of enkele lessen. Uitgangspunt: we gaan uit van een klas met leerlingen die wel eens van feedback heeft gehoord, maar niet eerder een gerichte feedbacktraining heeft gevolgd.

In de feedbacklessen gebruiken we de volgende definitie van feedback (afgeleid van Voerman 2011), Hattie & Timperley (2007), Sadler (1989), Black & William, Leahy): Informatie met betrekking tot een (groeijende) prestatie of een (groeijend) begrip van een lerende/ een leerling met als doel het leren te stimuleren. Deze definitie wordt liefst besproken met de leerlingen. In het gesprek dat met de leerlingen wordt gevoerd kan het interessant zijn uit te vragen welke waarde zij hechten aan feedback voor hun eigen leerproces. Zo kan de mogelijke waarde van feedback op natuurlijke wijze worden vervlochten in het onderwijsleergesprek en kan de docent voelen hoe 'warm het water' voor de leerlingen is als het gaat om het ontvangen en geven van feedback.

Leerdoelen van de feedbacktraining voor leerlingen:

- leren wat feedback is
- leren wat randvoorwaarden zijn voor constructieve feedback
- leren hoe constructieve feedback in stappen kan worden gegeven
- leren zelf constructieve feedback te geven
- leren te profiteren van ontvangen feedback

Gevarieerde inzet van feedbackvormen

Feedback kent drie hoofdvormen: zelfevaluatie, docentenfeedback en peerfeedback. Bij zelfevaluatie reflecteren de leerlingen bewust op een eigen prestatie en/of leerproces met als doel te leren hiervan. Bij peerfeedback wordt de feedback op het leren en/of presteren verschaft door een medeleerling en bij docentenfeedback geeft de docent feedback. Deze vormen komen apart voor in het onderwijs en soms kiezen docenten ervoor alledrie de vormen in te zetten in hun onderwijs. Het is verstandig de leerlingen te wijzen op deze bestaande vormen en mocht het leerklimaat het toelaten, dan is het mogelijk interessant om in de klas te bespreken welke vorm van feedback zij in het bijzonder waarderen voor hun eigen leerproces.

Wij hebben in onze lessenserie spreekvaardigheid gekozen voor een gevarieerde inzet van de drie genoemde feedbackvormen, omdat wij denken dat spreekvaardigheid van jonge, onervaren sprekers juist kan groeien door samen te oefenen en te reflecteren. In een gevarieerde, sociale setting kunnen zichtbare stappen voorwaarts worden gemaakt in het leerproces en wij denken dat dit stimulerend kan werken. Daar hoort wel een MITS bij: we denken ook dat het leerproces van sprekers vrij kwetsbaar is. Bij publiekelijk spreken is sowieso altijd al sprake van sociale evaluatie. Dat maakt dat niet iedere leerling zich zal verheugen op de spreekvaardigheidslessen

door de spanning die alleen al de taak mogelijk oproept. De docent moet daarom goede voorwaarden creëren waardoor ook in meerdere oefensessies van elkaars feedback en in de sociale setting zoals voorgesteld kan worden geleerd. Een veilige leeromgeving en duidelijke afspraken over de inzet van feedback horen daarbij. In de feedbacktraining is het verstandig het bovenstaande te bespreken in de klas.

Goed gegeven feedback en een positief leerklimaat

Goed gegeven feedback stelt leerlingen in staat zich te focussen op de taak, kan de aandacht richten op het proces dat nodig is voor het volbrengen van de taak, geeft informatie over misconcepten en kan bovendien motiverend werken. Goed gegeven feedback wordt ook wel constructieve feedback genoemd. Het effect: leerlingen kunnen zich beter concentreren en willen meer werk verzetten voor een taak (Hattie, 2015).

Dat klinkt veelbelovend, maar hoe krijg je dit voor elkaar in het klaslokaal? Voerman (2015) stelt dat leerlingen het meest leren van feedback als er sprake is van een positief leerklimaat. Als aanwijzingen aan docenten noemt ze: wees specifiek en relateer de feedback aan het doel, geef zowel discrepantie- als progressiefeedback, geef positieve én negatieve feedback in de verhouding van minimaal 3:1, leid feedback in door het stellen van vragen en bouw stilte in na het stellen van de vraag. Vaak wordt ook geadviseerd over de opbouw van de te geven feedback. Start met wat je hebt waargenomen, vervolg met het benoemen van het effect en geef vervolgens suggesties. In het feedback- en beoordelingsformulier is deze opbouw opgenomen om de leerlingen te ondersteunen in het formuleren van hun feedback.

Het moge duidelijk zijn: een positief leerklimaat waarbij leerlingen kunnen leren van zichzelf, van elkaar en van de docent start bij de docent die zich bewust is van zijn eigen sterke en zwakke punten in het geven van feedback en die vragen heeft over de inzet van feedback in zijn of haar lessen. Als docenten hebben we daarom de kans te baat genomen in DOT2 om onze eigen manier van feedback geven langs deze adviezen te leggen. Wat bleek? Ook wij kunnen ons nog wel verbeteren in het geven van feedback. Soms zit onze behoefte om grondig en dus veel feedback (geformuleerd in vooral tips) te geven ons in de weg, in de hoop dat de leerling in kwestie zoveel als mogelijk kan profiteren van het leermoment. Dit soort feedback schiet zijn doel waarschijnlijk voorbij, omdat de ontvanger zoveel informatie niet kan verwerken, laat staan gebruiken voor de volgende leerstep. Soms geven we juist door een tekort aan tijd in de les enkel wat tips na een oefening en gaan we voorbij aan de leerbehoefte en ervaring van de leerling. En soms doen we het gelukkig wel goed. De lessen die we zelf nu hebben getrokken, kunnen we overbrengen aan de leerlingen door deze te bespreken, samen de theorie over feedback door te nemen en samen te oefenen met het geven en ontvangen van feedback.

Formatieve feedback, duidelijke kijkkaders

Formatieve feedback is een vorm van feedback die tijdens een leerweg duidelijk maakt aan leerlingen hoe zij presteren ten opzichte van het te behalen einddoel. Formatieve feedback werkt angstreducerend, stimuleert het zelfvertrouwen, is goed voor de leermotivatie én voor het leren toepassen van effectieve taakstrategieën (Shute, 2013; Black&William, 2009). Veel jonge sprekers zullen daarom gediend zijn bij formatieve toetsing, het regelmatig stilstaan bij de eigen spreekprestaties en spreek(leer-)doelen. Vandaar onze voorstellen voor de korte spreekoefeningen en de vormen van feedback waarmee leerlingen hun eigen leerweg kunnen voeden.

Formatieve feedback wordt het best gekoppeld aan duidelijke 'kijkkaders'. Waarop wordt precies feedback op gegeven? Voor zowel summatieve toetsing (beoordeling van het eindresultaat) als formatieve (beoordeling van het leerproces en de prestatie ten opzichte van het te behalen eindresultaat) wordt liefst tijdens het leerproces gewerkt met een duidelijk (leer-)doel, een duidelijke (eind-)opdracht en heldere eisen of criteria. Zo weet een leerling waaraan hij/zij moet voldoen (de lat) en in welke vorm de kennis of vaardigheden aan het eind van de leerweg getoetst worden. In het geval van de spreekvaardigheidslessen hebben we daarom het feedback- en beoordelingsformulier ontwikkeld en enkele voorstellen gegeven voor een spreekopdracht. Vervolgens is het van belang de leerling daadwerkelijk te laten oefenen. Door expliciete gebruikmaking van informatie over leerlingresultaten (in de formatieve of summatieve situatie) door de leerling zelf, de docent en de peers kan vervolgens worden stilgestaan bij de prestatie ten opzichte van het te behalen leerdoel.

Pluspunt van een feedbacktraining en een kanttekening: alles wat leerlingen leren over het ontvangen en geven van feedback is direct bruikbaar bij lessen over andere onderwerpen, zoals schrijfvaardigheid, literatuuranalyse, enz. én ook bij andere vakken. Kanttekening: goed feedback geven en ontvangen is voor veel leerlingen niet binnen één of enkele lessen te leren, al zullen ze vanaf het begin er al wel van kunnen profiteren. Om de leerwinst uit te bouwen is het regelmatig (kleinschalig) ermee kunnen oefenen van belang, maar dat kan dus ook in samenwerking met enkele andere vakken worden opgepakt.

We stellen hieronder een eerste oefening in het geven en ontvangen van feedback aan u voor, alvorens we meerdere aanwijzingen geven voor de uitwerking van een feedbacktraining.

Een eerste feedbackoefening bij enkele spreekfragmenten

Hulpzinnen bij het formuleren van feedback: welke 'prompt(s)' past/passen het beste bij... ?

Context: deze opdracht past in een eerste les die gaat over feedback. De bijbehorende leerdoelen in zo'n eerste les staan hieronder. In het rood staan de leerdoelen die horen bij de opdracht over feedbackprompts. We gaan ervan uit dat voor de eerste feedbackles reeds enkele spreekvaardigheidslessen zijn geweest waarin spreekvoorbeelden, inhoudsaspecten, korte oefeningen en globaal wat zaken over feedback zijn besproken.

Deze opdracht valt uiteen in drie delen die elk apart van elkaar worden geïntroduceerd bij (dus niet in één keer worden getoond aan) de leerlingen: eerst a, dan b en dan c. Om de opdrachten uit te voeren zijn korte filmfragmenten nodig van sprekers die publiekelijk hun verhaal doen.

Leerdoelen van de feedbacktraining voor leerlingen:

- leren wat feedback is
- leren wat randvoorwaarden zijn voor constructieve feedback
- **leren hoe constructieve feedback in stappen kan worden gegeven**
- **leren zelf constructieve feedback te geven**
- leren te profiteren van ontvangen feedback

Opdracht in twee- of drietallen:

- welke feedback vinden jullie passen bij welke spreker en waarom? Kies per spreker 2 tot 3 strookjes uit met passende feedbackzinnen.
- Pas de feedback op de strookjes zo aan (volgorde, formulering), zodat het zo goed mogelijk het leren zou kunnen ondersteunen van de sprekers.
- Vergelijk jullie feedback met het stappenplan voor constructieve feedback

De oefening met de hulpzinnen staat hieronder uitgewerkt en kan bij de introductie van feedback worden ingezet.

Het is de bedoeling dat de leerlingen kritisch gaan nadenken over hoe een redelijk passende feedbackzin gecombineerd kan worden met een andere feedbackzin of net wat bijgesteld kan worden, zodat het constructieve feedback wordt. Pas bij stap c is het de bedoeling dat de leerlingen het stappenplan er bij pakken. Onderstaande feedbackzinnen worden uitgeknipt in stroken, ongeknipt als aanvinklijst in de klas gebruikt of de docent maakt er drie soorten kaartjes maakt: waarnemingen, effecten en suggesties en leerlingen dan feedback bij een filmpje bij elkaar laat puzzelen (dan is wel een lichte aanpassing van de opdracht nodig). Uiteraard mag de docent een selectie van deze zinnen maken of de lijst uitbreiden met zelf gekozen zinnen die passen bij de uitgekozen spreekfragmenten. Het moge duidelijk zijn dat de kwaliteit van de onderstaande feedbackzinnen nogal verschilt- dat is ook de bedoeling. Tijdens de opdracht zullen leerlingen zelf gaan sleutelen aan de zinnen.

- a. Heel goed. Je hebt steeds oogcontact met het publiek.
- b. Je moet niet steeds wegstijgen/ te snel praten/ ...
- c. Ik constateer ... Probeer nu...
- d. Je hebt het goed voorbereid.
- e. Ik kan jouw verhaal goed volgen.
- f. Je hebt het moeilijk hé? Volgens mij kom je daardoor soms maar moeilijk uit je woorden.
- g. Ik zie je zitten. Daardoor ontstaat er bij mij een gezellig beeld, maar ziet misschien niet iedereen in het publiek jou. Zou je de volgende keer kunnen gaan staan?
- h. Ik vond dat je heel snel praat. Ik vind dat moeilijk te volgen. Voor de volgende keer is het goed om een paar rustmomenten in te bouwen.
- i. Ik hoor je veel informatie geven. Dat geeft mij de indruk dat je veel onderzoek hebt gedaan/ veel weet. Heb je nagedacht welke informatie je wanneer wilde vertellen?
- j. De volgende keer zou je ... kunnen doen.
- k. Hoe vond je het zelf gaan?

- l. Toen ik naar je verhaal luisterde werd ik helemaal
- m. Wat zou je ervan denken als je de volgende keer ... zou proberen?
- n. Je praat heel natuurlijk vind ik, maar je tempo ligt soms wel laag/ hoog..., daarom adviseer ik je
- o. (een eigen zin!)
- p. Ik vind dat je verhaal heel duidelijk aansluit bij wat het publiek waarschijnlijk vindt of nodig heeft.
- q. Je weet het zo te draaien dat je je heel goed redt uit een lastige situatie.
- r. Ik kan je soms niet volgen.
- s. Je gebruikt originele argumentatie/ inhoud.
- t. Je zinnen maak je niet altijd af, waardoor ik draad kwijtraak.

Randvoorwaarden/ benodigdheden bij deze feedbacklessen: duidelijk omschreven spreekoefeningen en leerlingenmateriaal (opgenomen of 'live' geobserveerde presentaties), criteria om feedback op te geven, een veilig leerklimaat met duidelijke afspraken (Valerie Shute, 2013), kennis over feedback. Een formatieve leersituatie waarin leerlingen dus niet (direct) summatief beoordeeld worden, maar juist expliciet de kans krijgen hun vaardigheden te ontwikkelen.

Beginsituatie bij de feedbacklessen/ de feedbacktraining: de lessenserie is al 'veilig' begonnen als het gaat om spreekvaardigheid en feedback geven (vooral met elkaar feedback op spreeksituaties buiten het leslokaal/videovoorbeelden en wat kleinere spreekoefeningen gedaan zonder groot publiek of op basis van vrijwilligheid). Nu gaan leerlingen eerst zelf oefenen met spreken én het geven en ontvangen van feedback. Van alleen met zelfevaluatie en in kleinere groepjes oefenen en elkaar verder helpen met feedback tot langere spreeksessies met wat meer voorbereiding voor een publiek (meer dan 10 mensen). Train en evalueer niet alleen het spreken, maar in groeiende mate ook het geven en ontvangen van feedback.

Leerdoelen van de feedbacktraining voor leerlingen:

- leren wat feedback is
- leren wat randvoorwaarden zijn voor constructieve feedback
- leren hoe constructieve feedback in stappen kan worden gegeven
- leren zelf constructieve feedback te geven
- leren te profiteren van ontvangen feedback

Constructieve feedback (volgens Voerman, 2011; Hattie& Timperley, 2007)

- Richt zich op een (groeiende) prestatie of een (groeiend) begrip
- Heeft als doel het leren te stimuleren
- Benoemt sterke punten én punten ter verbetering
- Houdt rekening met de ontvanger
- Wordt gegeven volgens een stappenplan

Directe feedback

Feedback geef je liefst zo snel mogelijk en gaat over recent gedrag. Check altijd hoe de ontvanger de feedback opvat en geef de ruimte aan de ontvanger om de feedback in te laten werken er vragen over te stellen.

Feedbackschema

1. Waarneming - Gedrag	Ik zag .../ Ik hoorde ...
2. Effect - Gevoel (ik-gedachte) of - Gevolg van gedrag	Ik vind.../ Ik voel.../ Ik denk...
3. Verandering - Gewenst gedrag	Je kunt.. / Mooi is als je../ ..

Feedback doseren

Met een vaak goed bedoelde stortvloed van kritische feedback is het soms lastig te begrijpen wat echt belangrijk is en om je zelfvertrouwen en de zin in leren te behouden. Het doseren en uitkiezen van je te geven feedback is dus van belang. Noem maximaal een handvol verschillende punten waar je op ingaat in je feedback. Je kunt de feedback organiseren volgens de sandwich-methode: positief-negatief-positief. Bij deze methode begin je dan dus met positieve feedback. Zorg dat de positieve feedback echt wordt gehoord en niet terzijde wordt geschoven. Dat is belangrijk voor het verkrijgen van meer zelfvertrouwen en het openstaan voor het leren van een ander. Noem dan ook één of enkele verbeterpunt(en) en besluit weer met een positief punt. Noem maximaal drie punten ter verbetering.

Feedback ontvangen

Feedback ontvangen kan spannend zijn en het kan daarom werken om je erop voor te bereiden. Vraag de feedbackgever vooraf om op enkele specifieke leerpunten te letten. Vraag eventueel vooraf ook aan de feedbackgever om de feedback volgens de constructieve drieslag te geven en te denken aan het doseren van de feedback.

Ga ervan uit dat de ander je verder wil helpen met de feedback. Het is dus niet bedoeld als persoonlijke aanval. Vraag door wanneer iets onduidelijk is en overweeg de visie van de ander, ook al komt deze je eerst misschien wat verrassend over. Tijdens een feedbackronde is het niet de

bedoeling dat je jezelf verantwoordt of jezelf verdedigt. Later kun je de voor jou meest waardevolle feedback selecteren en deze gebruiken voor je verdere leerproces. Toon aan het einde waardering voor de moeite die de feedbackgever heeft gedaan jou verder te helpen en geef aan welke punten je interessant vindt voor je verdere leerproces.

Stappenplan voor het geven van feedback

1. Vraag om feedbackpunten van degene die je feedback gaat geven en let hoofdzakelijk op deze punten. Bekijk de oefening waarbij feedback moet worden geformuleerd en maak hierbij notities.
2. Benoem wat je hebt geobserveerd (gezien, gehoord) – het gaat hier om het benoemen van feiten
3. Benoem wat het effect op je was als publiek (dat ik geïnteresseerd raakte, allerlei vragen kreeg, wat afdwaalde, enz.)
4. Geef een waardering en/of een interpretatie hiervan (dit vond ik duidelijk, passend, logisch, overtuigend, verwarrend, moeilijk te volgen en/of ik kreeg het idee dat je enorm zenuwachtig was, je kwam daardoor erg overtuigend over, ik vond je heel zeker voor de klas staan)
5. Geef advies: voor de gekozen leerpunten geef ik je het volgende advies om te doen.. . Als je nog een belangrijk aandachtspunt ziet, dan kun je hierover eventueel ook feedback geven. Belangrijk: geef gedoseerd feedback (niet teveel dus en niet te gedetailleerd).
6. Check bij de feedbackontvanger: zijn er vragen, moet ik nog iets toelichten?
7. De feedbackontvanger formuleert een concreet voornemen voor het leerproces: wat neem je mee uit deze feedback, wat pak je aan en op welke wijze ga je dat doen?
8. Optioneel: de feedbackontvanger mag kort iets zeggen (volgens het feedbackstappenplan) over hoe het geven van de feedback is verlopen om jouw leerproces op dat vlak vooruit te helpen.

Belangrijk: bij stap 2 t/m 5 is het eenrichtingsverkeer. De feedbackgever geeft feedback, de ontvanger luistert en maakt notities. Bij stap 6 en 7 volgt er een kort gesprek.

De ontvanger van feedback formuleert vooraf enkele feedbackvragen gekoppeld aan de opdracht die is gegeven en de criteria die van belang zijn. Deze worden medegedeeld aan de feedbackgever, voordat deze de spreektaak ziet. De ontvanger van feedback maakt notities tijdens stap 2 t/m 5 van het feedbackproces. Bij stap 6 volgt er naar behoefte een kort gesprek over de gegeven feedback en je formuleert vervolgens een voornemen (stap 7). Als de docent het heeft aangegeven, mag je ook nog stap 8 zetten: geef feedback op hoe de feedback is gegeven aan jou. Volg hierbij zelf het stappenplan vanaf stap 2 en houd het kort.

Tips voor de start van de feedbacktraining: bespreek eerst wat feedback inhoudt (eerst uit de leerlingen zelf laten komen, daarna definitie eraan leggen) en vertel hierna dat een veilig leerklimaat, veel oefenen, feedback en reflectie belangrijke succesfactoren zijn voor goed spreekvaardigheidsonderwijs. Bespreek klassikaal met leerlingen wat zij belangrijk vinden bij het publiekelijk leren spreken en wat zij van elkaar nodig hebben om te kunnen leren bij

spreekvaardigheid. Maak hierover afspraken in de klas. Vervolgens maak je een keuze uit de uitgewerkte opdrachten, zie hierboven en hieronder. Houd tijdens de lessen telkens scherp in de gaten in hoeverre jullie bezig zijn met **constructieve feedback** (zie hierboven). Werk met het **Stappenplan voor het geven van feedback** (zie hierboven).

Feedbackoefening 2

Zoek een fragment van een (deel van een) spreekbeurt met een reactie daarop van een toehoorder (een docent of een leerling) of gebruik het fragment van meneer Hoefnagels die Jonas een spreekbeurt laat geven: <https://www.youtube.com/watch?v=wlfF1FrOKBc>

Een observatieoefening:

1. Let op de feedbackgever (FG) en – ontvanger (FO) in het filmpje. Wat doet en zegt de FG na de spreekbeurt en wat doet en zegt de FO dan? (objectieve waarneming, maak aantekeningen)
2. In tweetallen bespreken: hebben we hetzelfde gezien en gehoord? Wat zijn overeenkomsten en verschillen?
3. We kijken nogmaals het filmpje. Let nu enkel op de FG na de spreekbeurt: wat doet en zegt hij?

Bespreking voorbeeld feedbackgever (FG)

Volgens vast stramien:

- Wat heb je gezien/ gehoord (objectieve waarneming)
- Hoe interpreteer je dat? ('Dat geeft me het idee dat..')
- Welke waarde hecht je daaraan? Wat voor een gevoel geeft je dat? ('Ik vind dat..' 'Ik voel me daarbij..')
- Wat is je suggestie voor de feedbackgever?

Suggesties verzamelen op het bord

Je kunt op dezelfde wijze ook nog ingaan op wat je bij de feedbackontvanger hebt waargenomen

Feedback ontvangen

Wat heb jij nodig om te kunnen leren van feedback?

Bespreking in hetzelfde tweetal

Verzamelen op het bord

Les 8 Presentatie oefenen met feedback (met buddy's) (Vanuit HSN 2015 en DOT1)

Universiteit
Leiden

Anneke Wurth, HSN | 2015

Korte spreekoefeningen met feedback – hoe een les eruit zou kunnen zien

Aanwezige voorkennis: leerlingen hebben een instructie ontvangen over hoe feedback te geven en informatie over de waarde van feedback. Ze zijn bekendgemaakt met de formulieren 'criteria van spreken' en 'criteria van het geven van feedback'. Ze hebben één keer eerder geoefend met het geven van feedback op een korte spreekoefening die is getoond op scherm. Deze les gaan ze voor het eerst zelf oefenen met korte spreekoefeningen en met het geven van feedback. De leerlingen formuleren voor zichzelf één of enkele leerdoelen m.b.t. spreken en het geven van feedback waaraan zij deze les zullen werken.

1) OPDRACHT KORTE SPREEKOEFFENING HSN: Doel -> ervaring opdoen met korte spreekoefeningen en het werken met 'peerfeedback'. Vragen die centraal staan: wat levert deze manier van werken ons op? Wat leren de afzonderlijke personen? Kan dit werken in mijn lessen?

De docent geeft aan wat de doelen zijn van de les en geeft vervolgens een opdracht voor een korte spreekoefening. De docent toont het volgende stappenplan op hoofdlijnen. Materialen die in de groepjes worden gebruikt zijn de criterialijsten 'criteria van spreken' en 'criteria van het geven van feedback'.

2) VOORBEREIDING: 5 minuten HSN: 3 minuten

De korte spreekoefeningen vragen om een korte voorbereiding van vijf minuten waarin:

- door Persoon 1 wordt nagedacht over de inhoud, vorm en presentatie van de oefening. Enkele steekwoorden mogen worden opgeschreven. Tevens formuleert Persoon 1 (een) enkele leerpunten vanuit de 'criterialijst voor spreken' die hij/zij doorgeeft aan de groepsgenoten (dat laatste kan ook als huiswerk zijn opgegeven). HSN 1 leerpunt
- door Persoon 2 de leerpunten van Persoon 1 worden genoteerd. Persoon 2 formuleert aan de hand van de criterialijst van het geven feedback één of twee leerpunten en deelt deze mee aan zijn/haar groepsgenoten. HSN 1 leerpunt
- door Persoon 3 de leerpunten van Persoon 1 en 2 genoteerd. Persoon 3 formuleert aan de hand van de criterialijst van het geven van feedback één of twee leerpunten en deelt deze mee aan zijn/haar groepsgenoten. HSN 1 leerpunt

3) SPREEKOEFFENING: Persoon 1; 1 tot 4 minuten HSN: 2 minuten

De korte spreekoefening duurt 1 tot 4 minuten en wordt in het groepje uitgevoerd (dus niet plenair). De docent zorgt voor een duidelijk startmoment met een mogelijkheid voor de groepjes om nog een vraag te stellen over het proces. Tip: laat een klok meelopen op het bord om het proces te reguleren.

4) FEEDBACKRONDE 1: Persoon 2 geeft feedback aan Persoon 1; 5 minuten (bij groepswerk met 4 personen, 2 rondes van 5 minuten) HSN: 2 minuten

5) FEEDBACKRONDE 2, Persoon 3 geeft feedback aan Persoon 2: 3 minuten. Persoon 1 en/of 2 geven vervolgens feedback op de leerpunten van Persoon 3: 2 minuten. HSN: 2 minuten

6) EVALUATIE VAN HET PROCES IN DE GROEP: 10 minuten HSN: 4 minuten

- Iedereen schrijft in drie minuten op wat hij/zij heeft geleerd over het spreken, over het geven en ontvangen van feedback en wat een belangrijk punt is voor wat betreft het proces. Bij proces: wat werkte er wel, wat werkte er niet en wat neem ik mee?

Per persoon worden bovenstaande punten langsgelopen, uiteraard waar passend met in achtname van de feedbackregels.

7) EVALUATIE IN DE KLAS: 5 tot 10 minuten HSN: 4 minuten

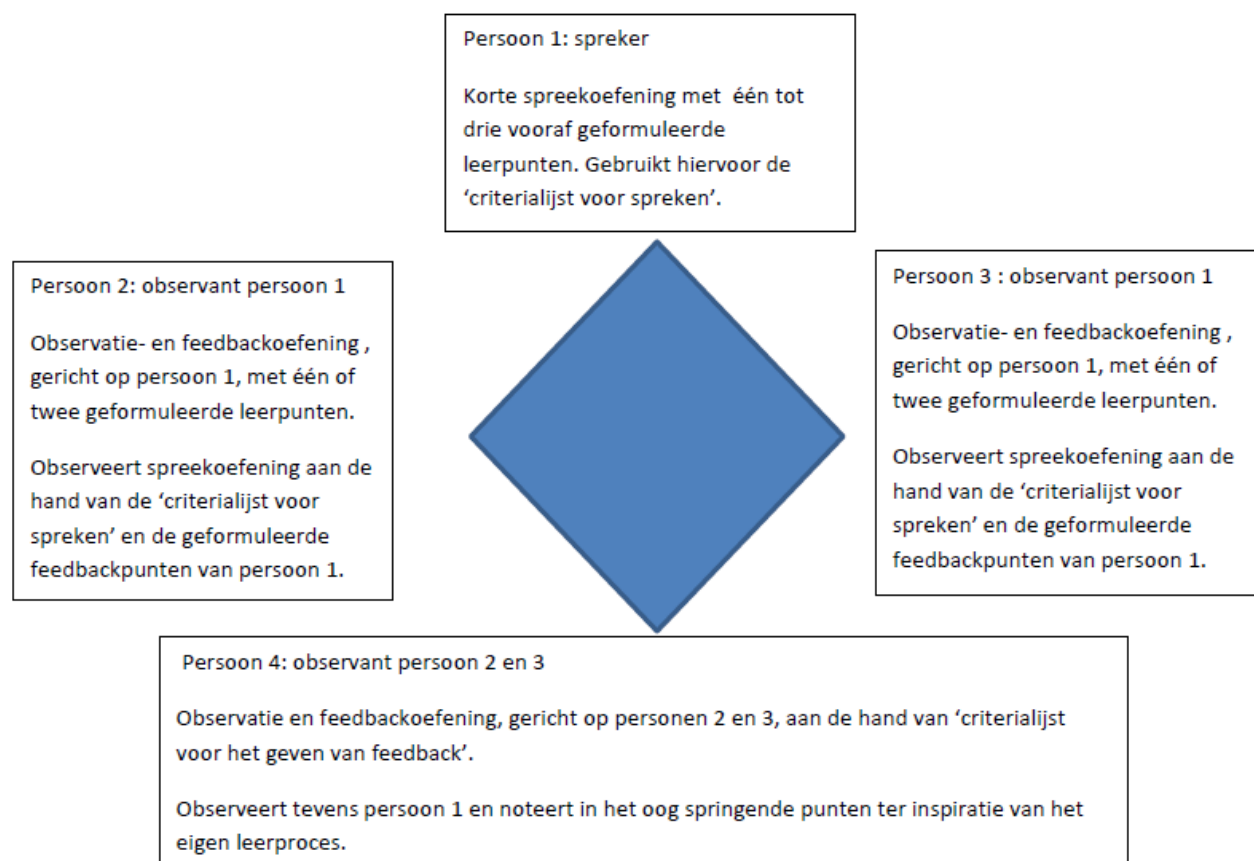
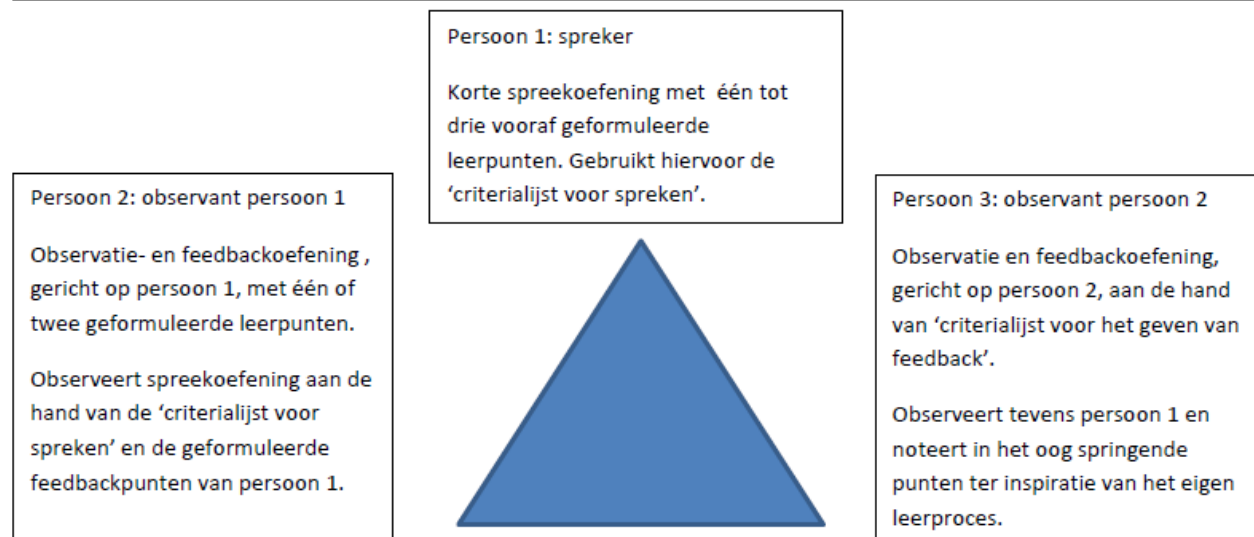
De docent evalueert tevens de drie punten uit de vorige ronde door de groepen te vragen om inbreng. De docent geeft ook eigen observaties weer.

Het oefenen van spreekvaardigheid door korte oefeningen met feedback van medeleerlingen

Organisatie in groepen van 3 of 4. Deze groepjes blijven enkele lessen in dezelfde samenstelling met elkaar samenwerken.

De leerlingen krijgen vooraf een duidelijke instructie op de waarde van feedback en de wijze waarop deze het beste wordt gegeven. Ze krijgen van de docent naast oefentijd voor het spreken ook oefentijd voor het geven van feedback tijdens de les.

Uitgangspunten van de lessenserie zijn: iedere leerling oefent minimaal twee keer met het spreken en het ontvangen van feedback. Ook oefent iedereen twee keer met het geven van feedback op de spreker en op de persoon die de spreker heeft geobserveerd en voorzien van feedback.

Filmpjes over spreken en voorbeelden goede/minder goede sprekers

- Arie en Sylvester Spreken in het openbaar

<https://www.youtube.com/watch?v=u2ofzkNKbNs>

Geinig filmpje over tips en hoe ze niet op te volgen

- Beneath the Surface of Botox: Dr. Jean Carruthers at TEDxVancouver

https://www.youtube.com/watch?v=cuEZ8I_lZe0&t=22s

Verschrikkelijk zenuwachtige mevrouw die er dapper doorheen ploegt (rare gelaatsuitdrukking door Botox)

- Once upon a school – Dave Eggers

<https://www.youtube.com/watch?v=fEKW8jO10GU>

Zenuwachtige snelle spreker met mooi en inspirerend (en grappig verhaal). Je moet er even inkomen maar dan neemt hij je ook mee. Prima om feedback mee te oefenen

- Every child needs a champion – Rita Pierson

<https://www.youtube.com/watch?v=SFnMTHhKdkw>

Geweldige spreekster, qua mimiek (mooi voorbeeld) en grappig en goed verhaal

- Herman Pleij over Max Havelaar en reactie op Christiaan Weijts:

<https://dewerelddraaitdoor.bnnvara.nl/media/352408>

- Litlab speeches: Onderwerp: spreekvaardigheid

Theorie: via de docent / zie bijlage (Litlab: speeches)

Onderdeel: spreken voor de klas

Aan het einde van deze les:

- heb je geoefend met spreken voor een groep;

- heb je feedback gegeven en ontvangen over je eigen en de anders presentatietechnieken.

<https://litlab.nl/proef/speeches/>

- Een uitleg van de taken van de redenaar volgens Aristoteles:

<https://www.youtube.com/watch?v=fVTvb4rb6TI>

- Hassler-Forest, D. (2014). Waarom is gamen beter voor ons dan het lezen van een goed boek? Opgehaald van Universiteit van Nederland:

<https://www.universiteitvannederland.nl/college/waarom-is-gamen-beter-voor-ons-dan-het-lezen-van-een-goed-boek/>

- <https://youtu.be/rRlagSrhoWQ> finale Gouds scholierendebat, opzetbeurt tegenstander: vanaf 4:47
- Fragment uit het radioprogramma *Evers Staat op*. Peter Heerschop: 'Lieve Marianne over Ireen, Antoinette, Carlijn, Sjinkie en Sven', 12-2-2018.
<https://www.538.nl/olympische-spelen/lieve-marianne-over-ireen-antoinette-carlijn-sjinkie-en-sven>
- Youtube – idols – fragment → <https://www.youtube.com/watch?v=Mb0skvhHUSI>
Of → https://www.youtube.com/watch?v=b0v9q8KD_KQ